

พระธรรม

บทที่ 1

เหตุ

ตอนที่ 1

อริยสัจ

1. โลกเต็มไปด้วยความทุกข์ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นทุกข์ การพบคนที่เราเกลียดเป็นทุกข์ การพลัดพรากจากคนที่เรารักเป็นทุกข์ เมื่อไม่ได้รับสิ่งที่ตนต้องการก็เป็นทุกข์ ชีวิตที่ต้องยึดมั่นผูกพันกับสิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์ โดยแท้ นี่เป็นความจริงแห่ง “ทุกข์”

ต้นเหตุแห่งทุกข์ เกิดจาก อะไร คำตอบที่ได้ก็คือ เกิดจากจิตใจที่ลุ่มหลงในกิเลสตัณหานั่นเอง ถ้าจะหาต้นตอของกิเลสตัณหาแล้วจะพบว่า มันยังรากลึกอยู่ในสันดานที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด กิเลสตัณหาเป็นบ่วงผูกมัดชีวิตทำให้ไม่มีอิสระ ได้เห็นอะไร ได้ฟังอะไร ก็อยากได้ไปเสียทุกอย่าง จนบางครั้งอยากได้แม้กระทั่งความตาย นี่คือสาเหตุแห่งทุกข์ หรือที่เรียกว่า “สมุทัย”

ถ้าเราสามารถกำจัดกิเลสตัณหาได้แล้ว เราก็จะไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป ความจริงในการดับทุกข์นี้ เรียกว่า “นิโรธ”

เหตุ

เพื่อที่จะให้บรรลุถึงสภาวะแห่งความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย จะต้องปฏิบัติตามวิถีทางที่ชอบ 8 ประการ คือ “อริยอัฏฐังคิกมรรค” (มรรค 8) ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และตั้งจิตชอบ ซึ่งเป็นมรรคอันประเสริฐของความจริงในการดับเหตุแห่งทุกข์

ดังนั้นเราควรจะต้องจดจำและเข้าใจในกฎแห่งความจริงนี้ให้ถ่องแท้ เพราะโลกเต็มไปด้วยความทุกข์ ถ้าผู้ใดอยากหลุดพ้นจากความทุกข์ก็จะต้องตัดขาดจากกิเลสตัณหาซึ่งเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ และวิธีที่จะได้เป็นอิสระจากกิเลสตัณหาและความทุกข์ได้ก็มีอยู่ทางเดียว คือ การบรรลุนหนทางตรัสรู้ ซึ่งจะทำให้ได้โดยการปฏิบัติตามมรรคอันประเสริฐ 8 ประการ ดังกล่าวเพียงอย่างเดียว

2. ผู้ที่กำลังแสวงหาหนทางตรัสรู้จะต้องทำความเข้าใจกับความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ หรือ “อริยสัจ 4 ” นี้ให้ถ่องแท้ มิฉะนั้นแล้วก็จะต้องหลงวนเวียนอยู่ในโลกแห่งโลกีย์วิสัยอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ที่เข้าใจอริยสัจ 4 ประการนี้จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นหนทางแห่งการตรัสรู้แล้ว

เหตุ

ดังนั้นเราจึงควรปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าและมีความเข้าใจในอริยสัจ 4 ไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด สัตบุรุษที่เป็นสัตบุรุษที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจในอริยสัจ 4 ด้วยตนเอง และทำการสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย

เมื่อสามารถเข้าใจอริยสัจ 4 อย่างแจ่มแจ้งแล้วก็จะสามารถตัดขาดจากกิเลสตัณหาได้ ไม่มีกิเลสโลภไม่มีความรู้สึกขัดแย้ง ไม่ฆ่า ไม่ขโมย ไม่กระทำผิดประเวณี ไม่หลอกลวง หรือกล่าววาจาหยาบคาย ไม่ประจบสอพลอ ไม่มีความรักชรา หรือโกรธเคือง จะไม่มีวันล้มความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตและจะไม่หลงทางอีกเป็นอันขาด

3. การปฏิบัติตามวิถีทางอันประเสริฐเปรียบเสมือนการเดินเข้าสู่ห้องมืด โดยถือคบเพลิงไปด้วย แสงไฟจากคบเพลิงจะช่วยขับไล่ความมืดให้หมดไป ทำให้ห้องนั้นสว่างไสว

พระพุทธเจ้าทรงมุ่งสั่งสอนอริยสัจ 4 แก่คนทั่วไป ผู้ที่สามารถเข้าใจความหมายและปฏิบัติตามได้แล้ว จะเกิดปัญญาที่จะนำไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้ และจะสามารถเป็นผู้นำทาง เป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

เหตุ

ผู้ที่เข้าใจอริยสัจ 4 อย่างถูกต้อง จะสามารถกำจัด*อวิชชาซึ่งเป็นบ่อเกิดของกิเลสตัณหาได้หมดสิ้น

จากการศึกษาอริยสัจ 4 พระสาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้าจะสามารถเข้าใจพระธรรมคำสอนอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย จนเกิดปัญญาบารมีที่จะสามารถเข้าใจกฎเกณฑ์แห่งความจริงตามธรรมชาติได้อย่างแจ่มแจ้ง และสามารถเทศนาสั่งสอนธรรมาให้คนทั่วไปโดยลำพังปัญญาของตนเองได้

ตอนที่ 2

เหตุ

1. ความทุกข์ของมนุษย์มีเหตุก่อให้เกิดเหมือนกับการตรัสรู้ซึ่งมีหนทางโดยเฉพาะ ทุกสิ่งในโลกเป็นผลที่เกิดมาจากเหตุ และจะสลายไปก็ต่อเมื่อเหตุสูญสิ้น

ฝนตก ลมพัด ดอกไม้บาน ใบไม้ร่วง ฯลฯ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาจากเหตุ และสลายไปเพราะเหตุเช่นกัน

มนุษย์เรามีเหตุเกิดมาจากบิดามารดา เจริญเติบโตเพราะได้รับอาหารเลี้ยงดู ได้รับการอบรมจิตใจจากการเรียนรู้และประสบการณ์

ทั้งร่างกายและจิตใจมีเหตุเกื้อหนุนให้เจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงไปในสภาพต่าง ๆ เพราะมีเหตุเป็นมูลการณ์อีกนั่นเอง

เหตุ

ทุกสิ่งในโลกนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเหมือนตาข่ายที่ทำขึ้นมา โดยการผูกปมเป็นช่วง ๆ ต่อเนื่องกัน ถ้ามีผู้คิดว่า แต่ละตาของตะขำย เป็นอิสระจากกัน ไม่เกี่ยวเนื่องกันละก็ เป็นการคิดที่ผิด เพราะตาข่ายจะเกิดขึ้นได้ด้วยการผูกต่อเนื่อง แต่ละตาของตะขำยมีหน้าที่ต่อกัน และอาศัยกันและกัน

2. ดอกไม้บานเพราะมีเหตุทำให้บาน ใบไม้ร่วงเพราะมีเหตุทำให้ร่วง ไม่ใช่บานเองหรือร่วงเอง ทุกสิ่งในโลกมีเหตุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจะสูญสลายไปเพราะมีเหตุให้เป็นไปเช่นนั้น จะเห็นได้ว่า “ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นสิ่งที่แน่นอน” เป็นกฎธรรมชาติที่เป็น ความจริง

ตอนที่ 3

เหตุอาศัยกันเกิด

1. ความวิตกกังวล ความเศร้าโศก ความโทมนัส ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานทั้งหลายเกิดจากอะไร ไม่ใช่เพราะความยึดมั่นผูกพันกับความไม่เที่ยงเหล่านี้หรือ

เหตุ

ความยึดมั่นในชีวิตที่มั่งคั่ง มีเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสุขสำราญความรักตัวเอง ความยึดมั่นในสิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์

โลกนี้ตั้งแต่เริ่มแรกก็เป็นโลกที่เต็มไปด้วยภัยธรรมชาติต่าง ๆ ยิ่งกว่านั้นแล้วมนุษย์เราซึ่งต้องเผชิญกับโรคภัยไข้เจ็บ ความแก่ และความตาย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โลกนี้จึงเป็น โลกแห่งความทุกข์ทรมาน

แต่ถ้าเราจะพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความจริงทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่า มูลเหตุแห่งความทุกข์ทั้งมวลเกิดจากจิตใจที่ผูกพันยึดมั่นนั่นเอง ถ้าเราสามารถทำใจไม่ให้ผูกพันกับความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิตได้ ก็จะไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป และถ้าจะพิจารณาต่อไปอีกก็จะพบว่าความผูกพันเหล่านี้เกิดขึ้นจากความโง่เขลา (อวิชชา) และกิเลสตัณหาในจิตใจของเรานั่นเอง

อวิชชา เป็นเครื่องบดบังดวงตาไม่ให้เห็นความผันแปรไม่เที่ยงของชีวิต กิเลสตัณหา คือ ความโลภ อยากได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ เมื่อไม่ได้จึงต้องทุกข์ อวิชชาและกิเลสตัณหาทำให้มนุษย์เห็นความแตกต่างของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วไม่มีความแตกต่างกันเลย ความดี ชั่ว ถูก ผิด นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นเอง

เหตุ

อวิชาทำให้มนุษย์เรามองเห็นอะไรผิด ๆ ทำให้ยึดถือและเข้าข้างตัวเองอยู่เสมอ ชักนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ผิด ชีวิตจึงต้องหลงวนเวียนอยู่แต่ในโลกแห่งความมายา

การกระทำของมนุษย์เปรียบได้กับที่นา จิตใจที่ลำเอียง คือ เมล็ดพันธุ์ข้าวที่หว่าน อวิชา คือ ดิน หล่อเลี้ยงด้วยฝนแห่งตัณหา ระบายน้ำด้วยการทำตามอำเภอใจและรับเอาความคิดที่ผิด ๆ มา ผลเก็บเกี่ยวที่ได้ก็คือ ความลุ่มหลงติดอยู่ในโลกแห่งมายาที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน

2. ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความเศร้าโศก ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานนั้นเนื่องมาจากจิตใจของเรา นั่นเอง

โลกแห่งความมายา เป็นโลกที่เกิดขึ้นจากจิตใจที่ถูกอวิชชาบดบังจนมืดมัว แต่โลกแห่งการตรัสรู้ ก็สามารถเกิดขึ้นได้ภายในจิตใจเดียวกันนี้เอง

เหตุ

3. ในโลกนี้มีทัศนคติที่ผิด ๆ อยู่ 3 ประการ ถ้ามนุษย์เราหลงเชื่อในทัศนคติเหล่านี้แล้ว ก็คงจะต้องปฏิเสธทุกสิ่งในโลกนี้ คือ 1. มีผู้กล่าวว่าประสบการณ์ของมนุษย์ทุกคนขึ้นอยู่กับโชคชะตา 2. มีผู้กล่าวว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่งและควบคุมทุกสิ่งด้วยพระองค์เอง 3. มีผู้กล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะเกิดขึ้นเองเมื่อถึงเวลา โดยไม่ต้องอาศัยเหตุหรือปัจจัยใดๆ

ถ้าโชคชะตาเป็นเครื่องกำหนดทุกสิ่งแล้ว ทั้งการกระทำดี หรือการกระทำชั่วก็ถูกโชคชะตากำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ความสุข ความทุกข์ก็เช่นเดียวกัน ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับโชคชะตาทั้งหมด ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงแล้ว ความหวังและความพยายามของมนุษย์ที่จะทำความดี นำความก้าวหน้ามาสู่โลกก็จะไม่มีความหมายอะไรเลย

ในทัศนคติที่ 2 และ 3 ก็เช่นเดียวกัน ถ้าทุกอย่างตกอยู่ในมือของพระเจ้าแล้ว มนุษย์จะมีความหวังอะไร นอกจากยอมแพ้ หรือรอให้ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเองโดยไม่ยอมทำอะไรทั้งสิ้น ดังนั้นจึงไม่เป็นที่น่าประหลาดเลย ถ้ามนุษย์ที่ยึดมั่นในทัศนคติเหล่านี้จะหมดหวัง และละทิ้งความพยายามที่จะทำความดีและหลีกเลี่ยงความชั่ว

เราจึงเห็นได้ว่า ทัศนคติทั้ง 3 นี้ไม่ถูกต้อง เพราะทุกสิ่งในโลกจะเกิดขึ้นหรือสูญสลายไปนั้นต้องมีเหตุปัจจัยทำให้เป็นเช่นนั้น

บทที่ 2

จิตใจและร่างกาย

ตอนที่ 1

อนิจจังและอนาถมัน

1. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทุกสิ่งในโลกเกิดมาจาก*เหตุ ร่างกายและจิตใจของเราเกิดมีขึ้น เพราะมีเหตุต่าง ๆ มารวมกัน ร่างกายจึงไม่ใช่ตัวตนที่ถาวร แต่เกิดจากการรวมตัวของธาตุต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งไม่เที่ยง

ถ้าร่างกายมีตัวตนที่ถาวรแล้ว ร่างกายจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ตามที่ต้องการ

พระเจ้าแผ่นดินผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ในแผ่นดินของพระองค์จะพระราชทานบำเหน็จรางวัลหรือลงโทษใครก็ได้ตามที่พระองค์เห็นชอบ แต่พระองค์ก็ต้องทรงประชวร และแก่ชรา ทั้ง ๆ ที่พระองค์ไม่ทรงประสงค์เช่นนั้น

จิตใจก็เช่นเดียวกัน ไม่มีความเป็นตัวตนที่แน่นอน จิตมนุษย์เกิดจากการรวมกันของเหตุและสภาวะต่าง ๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง

ถ้าจิตมีความเป็นตัวตนแห่งตนแล้ว จิตจะกระทำให้สิ่งใดก็ได้ตามที่ตนตัดสินใจแต่มีบ่อยครั้งที่จิตหันเหไปจากสิ่งที่จิตคิดว่าถูกต้อง นึกคิดในสิ่งที่ชั่ว ทั้ง ๆ ที่จิตไม่เต็มใจจะทำเช่นนั้น จึงเห็นได้ว่าจิตไม่สามารถทำอะไร ๆ ได้ดังที่คิดเสมอไป

จิตใจและร่างกาย

2. ถ้าจะถามว่า “ร่างกายของคนเรานี้มีความจริงยั่งยืนหรือไม่” ทุก ๆ คน ก็คงจะต้องตอบว่า “ไม่” อย่างแน่นอน และถ้าจะถามต่อไปว่า “ความไม่จริง นี้เป็นความสุขหรือทุกข์” ก็คงต้องได้คำตอบว่า “ทุกคนที่เกิดมาจะต้องแก่ ต้องเจ็บและต้องตาย ผู้ที่รู้ตัวว่า กำลังแก่ กำลังเจ็บ และกำลังจะตายนั้น จะต้องทนทุกข์ทรมานแน่นอน”

การที่คิดว่า ความไม่เที่ยงแท้จริงนี้ก่อให้เกิดทุกข์ซึ่งมีความเป็นตัวตน เป็นแก่นสารนั้นเป็นความคิดที่ผิด

จิตใจของมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน เป็นความทุกข์ แต่ไม่มีตัวตนถาวร

ดังนั้น ร่างกายและจิตใจของเราซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นชีวิตและมีโลก ภายนอกแวดล้อมอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับความคิดในเรื่อง “ตน” หรือ “ของตน”

จิตใจที่ถูกครอบคลุมนด้วยวิชาเท่านั้นที่จะยึดมั่นผูกพันอยู่กับ “ตน” หรือ “ของตน”

จิตใจและร่างกาย

เพราะเหตุที่ร่างกายและสิ่งที่แวดล้อมอยู่ภายนอกนั้นเกิดขึ้นจากการที่เหตุต่าง ๆ มารวมกัน จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดไม่หยุดนิ่ง แม้เพียงชั่วขณะเดียว เหมือนสายน้ำไหลหรือเปลวเทียน หรือววนซึ่งไม่เคยหยุดอยู่นิ่งเลยแม้ชั่วขณะเดียว

ผู้ที่มีปัญญาจะมองเห็นและได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับความไม่จีรังของชีวิต จึงสามารถทำใจไม่ให้ผูกพันกับสิ่งเหล่านี้ และเมื่อร่างกายรวมทั้งจิตใจเป็นอิสระ เมื่อนั้นเขาก็จะสามารถพบหนทางบรรลุถึงการตรัสรู้

3. ไม่มีใครในโลกนี้ที่จะทำสิ่ง 5 ประการต่อไปนี้ได้สำเร็จ คือ 1. หยุดยั้งความชราในขณะที่ร่างกายเข้าสู่วัยชรา 2. หยุดยั้งความเจ็บป่วยในขณะที่กำลังป่วย 3. หลีกหนีความตายในขณะที่กำลังจะตาย 4. ปฏิเสธความคับสวญแห่งสังขาร 5. ปฏิเสธความสิ้นสุดแห่งชีวิต

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญไม่เร็วก็ช้า ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงพ้นและทำให้เป็นทุกข์ แต่ผู้ที่ได้รับฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า จะสามารถเข้าใจความจริงเหล่านี้ และจะไม่เป็นทุกข์เลย เพราะถึงอย่างไรก็ไม่มีความหลีกเลี่ยงพ้น

จิตใจและร่างกาย

ในโลกนี้มีความจริงอยู่ 4 ประการ คือ 1. สิ่งมีชีวิตทั้งหลายมีกำเนิดมาจากอวิชา 2. สิ่งที่เป็นความปรารถนาทั้งปวงไม่มีความจริง และเป็นทุกข์ 3. สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายก็เช่นกันไม่มีความจริง ไม่เที่ยง และเป็นทุกข์ 4. ไม่มีสิ่งใดในโลกที่เรียกได้ว่า “คน” หรือ “ของคน”

ความจริงดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีความจริง ไม่เที่ยง และไม่มีตัวตน ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ความจริงดังกล่าวนี้ก็ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นกฎธรรมชาติที่เที่ยงแท้แน่นอน พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งในสิ่งเหล่านี้จนได้ตรัสรู้ และทรงสั่งสอนผู้คนทั้งหลายให้มีดวงตาเห็นธรรมตามด้วย

ตอนที่ 2

จิตใจของมนุษย์

1. ความหลงใหลหรือความรู้แจ้งล้วนมีบ่อเกิดในจิตใจ เหมือนสิ่งต่าง ๆ ที่นักเล่นกลเอาออกมาแสดงให้ดู

จิตใจของมนุษย์มีความผันแปรที่ไม่มีขอบเขตจำกัดและไม่มีที่สิ้นสุด จิตใจที่มีมลทินก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สกปรก จิตใจที่บริสุทธิ์ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สะอาด ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ภายนอกขึ้นอยู่กับความผันแปรของจิต จึงไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยเช่นกัน

เหมือนภาพวาดที่วาดโดยจิตรกร สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เกิดจากความรู้สึกรของจิตใจ โลกที่พระพุทธเจ้าสร้างขึ้นเป็นโลกที่สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสตัณหา แต่โลกที่มนุษย์เราสร้างขึ้นนั้นเป็นโลกที่สกปรกเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา

จิตใจและร่างกาย

จิตใจของมนุษย์เปรียบได้กับจิตรกรฝีมือเยี่ยม สามารถวาดภาพโลกภายนอกได้สารพัดอย่าง ไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะไม่ได้สร้างจากจิต พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกับจิตใจ ทรงสร้างโลกที่บริสุทธิ์ และคนเราก็เช่นกัน เป็นผู้สร้าง โลกแห่งกิเลส ดังนั้นทั้ง จิตใจ พระพุทธเจ้า และมนุษย์ปุถุชน จึงไม่มีความแตกต่างกัน เพราะต่างก็สร้างโลกและสภาพแวดล้อมของตนเอง

พระพุทธเจ้าทรงรู้อย่างแจ่มแจ้งว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากจิตใจ ดังนั้นผู้ที่รู้ความจริงข้อนี้ ก็คือ ผู้ที่มองเห็นองค์พระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

2. อย่างไรก็ตาม จิตใจของมนุษย์ถูกครอบงำด้วยความกลัว ความเศร้าโศก ความวิตกกังวล จนยากที่จะแก้ไขให้หายได้ กลัวแม้กระทั่งสิ่งที่ผ่านไป แล้ว และสิ่งที่ยังไม่ได้เกิด ทั้งนี้ก็เพราะมีอวิชชาและความยึดมั่นผูกพันเป็นโรคภัยอยู่ในใจนั่นเอง

จิตใจที่เต็มไปด้วยความโลภและอวิชชานี้เป็นบ่อเกิดของโลกแห่งความมายา เป็นสาเหตุของความยุ่งยากทั้งปวงในโลกแห่งความมายา พุดง่าย ๆ ก็คือ ทุกสิ่งทุกอย่างมีกำเนิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์นั่นเอง

การเกิดการตายก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจ ถ้าจิตใจที่ยึดมั่นอยู่กับการเกิดการตายนี้ดับสูญไปได้ละก็ ความหลงผิดในโลกแห่งการเกิดการตายก็จะหมดไปด้วย

จิตใจและร่างกาย

โลกแห่งความมายาเกิดจากจิตใจ เพราะการมองด้วยใจที่ลุ่มหลงจึงทำให้โลกกลายเป็นโลกแห่งความมายา ถ้าเราได้รู้ความจริงว่า การตัดขาดจากจิตใจที่ลุ่มหลงได้ โลกแห่งความมายาก็จะไม่เกิดขึ้น เราจะสามารถเป็นอิสระจากกิเลสทั้งหลาย และบรรลุนิพพานได้

จึงเห็นได้ว่า โลกนี้อยู่ได้อ่านใจของจิตใจที่ ชักจูงและบังคับบัญชาให้เป็นไปในสภาพต่าง ๆ โลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานก็เป็นโลกที่เกิดจากจิตใจที่หลงผิดนั่นเอง

3. ด้วยเหตุที่ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากการบัญชาของจิตใจซึ่งเป็นเสมือนนาย เมื่อทำตามบัญชาของนายหรือจิตใจที่สกดปรกก็จะเกิดผลคือมีความทุกข์ตามมา เหมือนเกวียนที่แล่นตามวัวเมื่อถูกวัวลาก

แต่ถ้ามีจิตใจที่บริสุทธิ์เป็นนาย และปฏิบัติตามแล้ว ก็จะได้รับแต่ความสุขสำราญเหมือนเงาตามตัว ผู้ที่กระทำความชั่ว จะต้องได้รับผลกระทบชั่วตอบแทนในชาตินี้ และจะต้องชดใช้กรรมนี้ในชาติต่อไปด้วย จะต้องทุกข์ทรมานทั้งในชาตินี้ และชาติหน้า

ส่วนผู้ที่กระทำแต่ความดี ก็จะได้รับผลดีตอบแทนในชาตินี้ และจะได้รับความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกในชาติหน้า

จิตใจและร่างกาย

ถ้าจิตใจสกปรกมีมลทิน ก็เหมือนกับเดินบนทางที่ขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ ต้องหกล้ม ได้รับความเจ็บ แต่ถ้ามีจิตใจที่บริสุทธิ์สะอาด ก็เหมือนเดินบนหนทางที่ราบเรียบปลอดภัย

ผู้ที่มีความบริสุทธิ์ทั้งใจและกาย คือผู้ที่หลุดพ้นจากบ่วงกิเลสมาแล้ว เดินตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า ผู้ที่มีจิตใจสงบก็จะได้รับความสงบสุขมากขึ้นทำให้สามารถบำเพ็ญสมาธิได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

ตอนที่ 3 ภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย

1. โดยเหตุที่ทุกสิ่งในโลกล้วนมีกำเนิดมาจากเหตุ จึงไม่มีข้อแตกต่างกัน การมองเห็นความแตกต่างของสิ่งทั้งหลายเกิดจากการมองด้วยใจที่ลำเอียง

บนท้องฟ้ากว้าง ไม่มีสิ่งใดแสดงให้เห็นว่าเป็นตะวันออกหรือตะวันตก มนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้จำแนกให้เห็นความแตกต่างว่า นี่ เป็นทิศตะวันตก โนนเป็นทิศตะวันตก

ตัวเลขก็เหมือนกันจากหมายเลข 1 ถึงจำนวนนับสองไซย ก็เป็นแต่เพียงตัวเลขเท่านั้น ที่มากำหนดว่าเลขตัวนี้มีจำนวนมาก หรือตัวนี้มีจำนวนน้อยนั้น มนุษย์เราเป็นผู้กำหนดขึ้นเองเพราะความที่มีใจละโมภนั้นเอง

จิตใจและร่างกาย

โดยธรรมชาติแล้ว ถ้าไม่มีการเกิดก็จะไม่มีการตาย แต่มนุษย์จำแนก
ภาวะนี้ว่าเป็นการเกิด หรือภาวะนั้นว่าเป็นการตายเอาเอง การกระทำของ
มนุษย์ก็เช่นกัน ถ้าไม่มี “ดี” ก็จะไม่มี “เลว” การจำแนกความดี ความเลวนั้น
มนุษย์เรากำหนดขึ้นเองตามอำเภอใจเพราะความมีใจที่ลำเอียง

พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ทรงหลุดพ้นจากความยึดมั่นที่ลำเอียงเหล่านี้ โดย
สิ้นเชิง ทรงพิจารณาดูโลกเหมือนเมฆที่ลอยอยู่หรือเหมือนภาพลวงตา ไม่มี
สิ่งใดให้ยึดมั่นผูกพัน หรือสลัดทิ้ง พระองค์ทรงอยู่เหนือความคิดที่ลำเอียง
เหล่านี้

2. มนุษย์เรามักจะยึดมั่นในสิ่งที่คิดว่าจะนำความสุขสบายมาให้ หรือ
สนองความต้องการของตน เช่น ความมั่งคั่ง ทรัพย์สินสูงการ เกียรติยศ
ชื่อเสียง และชีวิตของตน

ผูกพันอยู่กับความคิดที่ลำเอียงว่า มี ไม่มี ดี เลว ถูก ผิด ฯลฯ ทำให้
ชีวิตต้องตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน

จิตใจและร่างกาย

ครั้งหนึ่ง มีชายผู้หนึ่ง ได้เดินทางมาเป็นระยะทางไกลจนกระทั่งมาถึงแม่น้ำสายใหญ่ เขาคิดในใจว่าแม่น้ำฝั่งนี้ดูท่าทีจะมีอันตรายมาก แต่ฝั่งตรงข้ามดูปลอดภัยกว่า คิดดังนั้นแล้ว เขาก็ต่อแพขึ้น และข้ามไปยังอีกฝั่งหนึ่งได้โดยปลอดภัย เขารำพึงกับตัวเองว่า “แพนี้ช่วยให้เราข้ามแม่น้ำได้โดยปลอดภัย มีคุณประโยชน์แก่เรามาก เราทิ้งมันไม่ลง เราจะแบกมันไปด้วย”

ชายผู้นี้ได้ทำสิ่งที่สมควรจะทำต่อแพของเขาแล้วเช่นนั้นหรือ เปล่าเลย

นิทานเปรียบเทียบเรื่องนี้สอนให้เห็นว่า “แม้การกระทำที่คิดว่าถูกต้อง ก็ไม่ควรยึดมั่นไว้ เพราะถึงจะเป็นการกระทำที่ดี แต่เมื่อกลายมาเป็นภาระที่ไม่จำเป็นแล้วก็ควรทิ้งไปยิ่งถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ถูกต้องแล้วก็ยิ่งต้องทิ้งไปให้หมด”

3. สิ่งทั้งหลายในโลกไม่มีที่มาหรือที่ไป ไม่มีเกิด ไม่มีดับ เพราะฉะนั้น จะไม่มีการได้ หรือสูญเสีย

พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า “สิ่งทั้งหลายในโลกอยู่เหนือสภาวะ มีหรือไม่มี จึงไม่มีเกิด ไม่มีดับ” กล่าวคือ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีตัวตนแห่งตน แต่เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุและปัจจัยมารวมกัน จึงกล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะ “ไม่มี” แต่เมื่อมีเหตุและปัจจัยมารวมกันก็กล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะ “มี” นั่นเอง

จิตใจและร่างกาย

ความยึดมั่นผูกพันเมื่อได้เห็นสิ่งใดเป็นสาเหตุให้เกิดใจลุ่มหลง แต่ถ้ามองด้วยใจวางเฉยไม่ยึดมั่น ก็จะไม่เกิดความลุ่มหลง การตรัสรู้ก็คือ การมองเห็นกฎแห่งความจริงนี้อย่างแจ่มแจ้ง ตัดขาดจากใจที่ยึดมั่น

โลกนี้เป็นเหมือนความฝันโดยแท้ และทรัพย์สินสมบัติก็เหมือนสิ่งลวงตา เหมือนการมองรูปภาพ เห็นระยะใกล้ไกล สูงต่ำ แต่มิได้มีจริง ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเสมือนไอแดด

4. การที่เชื่อในทฤษฎีแห่งความถาวร ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุปัจจัย ที่นับปริมาณมิได้ และจะอยู่ค้ำฟ้าตลอดไปนั้น เป็นความเข้าใจที่ผิด แต่การที่เชื่อในทฤษฎีของความไม่มีอยู่นั้น ยิ่งเป็นความเข้าใจผิดมากยิ่งขึ้น

ความเที่ยง ไม่เที่ยง มี ไม่มี ไม่ใช่สภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลายแต่เป็นสภาวะที่เกิดจากการมองด้วยสายตาที่มีความยึดมั่นผูกพัน สภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลายอยู่เหนือหรือเป็นอิสระจากความผูกพันที่เกิดจากใจที่เต็มไปด้วยกิเลสของมนุษย์

จิตใจและร่างกาย

เนื่องจากทุกสิ่งมีกำเนิดมาจากเหตุปัจจัย จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่หยุดอยู่กับที่ ต่างกับสิ่งที่มีตัวตนถาวร และเพราะการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนี้เอง จึงเป็นเสมือนภาพลวงตา และ ไอแดด แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสภาพที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นความจริง กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของทุกสิ่งเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นนิรันดรนั่นเอง

เมื่อมนุษย์เรามองคูแม่น้ำก็จะเห็นว่าเป็นแม่น้ำ แต่สำหรับเปรตที่หิวโหยจะมองเห็นน้ำเป็นไฟ ไม่เห็นเป็นแม่น้ำ ดังนั้น สำหรับผีเปรตแล้ว จะกล่าวว่าแม่น้ำนั้น “มี” ก็ไม่ได้ และสำหรับมนุษย์เราจะกล่าวว่า “ไม่มี” ก็ไม่ได้เช่นกัน

เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า สรรพสิ่งทั้งหลายเปรียบเสมือนภาพลวงตา จะยืนยันว่า “มี” ก็ไม่ได้จะปฏิเสธว่า “ไม่มี” ก็ไม่ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะตัดขาดจากโลกที่เป็นเสมือนภาพลวงตานี้ได้ แต่โลกที่แท้จริง เป็นนิรันดร ไม่เปลี่ยนแปลงนั้น ไม่มีอยู่ ดังนั้นการที่มองดูโลกนี้ว่าเป็นเสมือนภาพลวงตา ก็เป็นการมองที่ผิด และจะคิดว่าเป็นโลกที่แท้จริง ก็ไม่ถูกต้องเหมือนกัน

จิตใจและร่างกาย

แต่เพราะความโง่เขลา ไม่รู้ความจริงของกฎธรรมชาติ จึงคิดว่า มีโลกแห่งความลวงตา และโลกแห่งความจริง เมื่อคิดว่าโลกนี้เป็นโลกแห่งความลวงตาแล้ว ก็มักเกิดใจอกุศลว่า การกระทำทั้งหลายของมนุษย์จะว่า ผิด หรือ ชั่วก็ไม่ได้

ส่วนผู้ที่มีปัญญา รู้แจ้งในกฎธรรมชาติที่เป็นความจริงนี้จะมองเห็นสิ่งลวงตาเป็นลสิ่งลวงตาอย่างแจ่มชัด จึงไม่ก่อความผิดพลาดขึ้น

ตอนที่ 4

*ทางสายกลาง

1. ผู้ที่บำเพ็ญเพียรเพื่อหนทางแห่งการตรัสรู้ จะต้องหลีกเลี่ยงวิถีทางดำเนินชีวิตไม่ควรกระทำ 2 ประการคือ หนึ่ง การใช้ชีวิตที่ตกเป็นทาสของโลกียตัณหา สอง การทรมานร่างกายและจิตใจของตนเองจนเกินกว่าเหตุ

เราควรหลีกเลี่ยงการกระทำที่หย่อนหรือตึงเกินไปทั้ง 2 อย่างนี้ แล้วดำเนินตามทาง*สายกลางที่จะนำไปสู่ปัญญาและการตรัสรู้

การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางนี้ พึงปฏิบัติอย่างไร คำตอบก็คือ พึงปฏิบัติตาม “มรรค” อันประเสริฐ 8 ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งจิตชอบซึ่งเป็นหนทางที่ถูกต้อง

จิตใจและร่างกาย

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่าทุกสิ่งปรากฏขึ้นและสูญสลายไปเพราะมีเหตุปัจจัยทำให้เป็นเช่นนั้น ไม่เกี่ยวกับการมี หรือ ไม่มีอยู่ ผู้ที่โง่เขลา เท่านั้นที่เห็นว่า มี หรือ ไม่มี แต่ผู้ที่มีปัญญาแล้วจะไม่ยึดมั่นในความคิดนี้ แต่จะมองทุกสิ่งด้วยความมีใจเป็นกลาง

2. สมมุติว่ามีท่อนซุงท่อนหนึ่ง ลอยอยู่ในแม่น้ำสายใหญ่ โดยไม่เข้าไปชิดฝั่งซ้ายหรือขวา ไม่จมลงไป และไม่เกยฝั่ง ไม่ถูกคนจากเอาไป หรือถูกกระแสน้ำวนดูดไว้ และไม่ผุไม่เน่า ถ้าเป็นอยู่เช่นนี้เสมอแล้ว ในไม่ช้าก็จะลอยมาจนถึงทะเลได้เป็นแน่

ชีวิตที่ดำเนินตามทางสายกลางเปรียบเหมือนกับท่อนซุงที่ลอยอยู่กลางแม่น้ำนี้ ไม่ผูกพันยึดมั่นกับชีวิตที่หมกมุ่นในตัวเอง หรือสิ่ง ภายนอก ไม่ยึดติดอยู่ในความคิดว่า “มี” หรือ “ไม่มี” “ถูก” หรือ “ผิด” ตัดขาดจากความลุ่มหลงแต่ก็ไม่คำนึงถึงการบรรลุถึงหนทางแห่งการหลุดพ้น แต่ฝ่ายเดียว ผู้ที่เข้าใจให้เป็นกลางเช่นนี้ได้ และประพฤติตามได้ เรียกว่ากำลังก้าวเดินมาตามทางสายกลางที่จะนำไปสู่การบรรลุนิพพาน

การดำเนินชีวิตประจำวันโดยยึดทางสายกลาง ไม่หมกมุ่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างรุนแรง เป็นสิ่งสำคัญในการก้าวไปสู่หนทางบรรลุนิพพาน

เมื่อเรารู้ว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีการเกิด ไม่มีการสูญ ไม่มีลักษณะเฉพาะที่ควรยึดมั่น จึงไม่ควรหลงตัวเมื่อทำความดี แต่ควรมีจิตใจวางเฉยไม่ผูกพันกับสิ่งใดทั้งสิ้น

จิตใจและร่างกาย

การไม่ถูกกิเลสครอบงำ คือ การไม่ยึดมั่น ไม่ผูกพัน ผู้ที่แสวงหาหนทางหลุดพ้น จะไม่หวั่นไหวกับความตาย ไม่ปรารถนาการเกิด ไม่มีจิตใจลำเอียง แบ่งแยกว่า มี ไม่มี ดี เลว ถูก ผิด ฯลฯ

เมื่อใดที่ใจของเราเกิดผูกพันในสิ่งใด เมื่อนั้นก็เป็นการเริ่มต้นของชีวิตที่ต้องหลงทางติดอยู่ในกิเลส ดังนั้นผู้ที่กำลังก้าวเดินไปสู่หนทางบรรลุนิพพาน จะไม่ยึด ไม่จับ ไม่ลังเล ไม่เปิดหนทางให้กิเลสเข้าครอบงำได้

3. การบรรลุนิพพานไม่มีรูปลักษณะที่มองเห็นหรือจับต้องได้ เพราะมีความลุ่มหลง คือ อวิชชา จึงมี นิพพาน ถ้าไม่มีอวิชชาก็ไม่มีนิพพานในทางตรงกันข้ามก็เช่นเดียวกัน เพราะมีนิพพาน จึงมีอวิชชา ถ้าไม่มี นิพพาน ก็ไม่มีอวิชชาด้วย

จิตใจและร่างกาย

ดังนั้น ความยึดมั่นในความคิดที่ว่านิพพานมีอยู่ เหมือนสิ่งมีชีวิตจนจับต้องได้นั้น จะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้พบหนทางบรรลु เช่นเดียวกับ การที่มีความมืด ก็มีแสงสว่าง ถ้าไม่มีความมืด ความสว่างก็จะไม่มี

ผู้ที่แสวงหนทางบรรลุ จะต้องมึใจที่ไม่ติดพันว่า จะบรรลุให้ถึงนิพพาน เหมือนดังว่านิพพานเป็นสิ่งมีชีวิตจน ความยึดมั่นเช่นนี้เป็นความหลงผิด อย่างหนึ่งเช่นกัน

ถ้ากำหนดจิตมาถึงขั้นนี้ได้และดำเนินมาตามกระแสที่ผ่านอวิชชา มา ก็จะสามารถบรรลุหนทางแห่งนิพพานได้ เหมือนการพบแสงสว่างในท่ามกลางความมืด ถ้ากำหนดกระแสจิตให้มั่นคง ไม่ถูกตัดตอน แต่ดำเนินเรื่อยไป จะบรรลุลุจุดหมายปลายทางคือ นิพพาน ซึ่งอยู่ท่ามกลางกิเลสตัณหาทั้งปวง

4. สรรพสิ่งในโลก มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีอะไรแตกต่างกัน เนื่องจากความไม่มีตัวตน ไม่มีลักษณะถาวร ไม่มีเกิด ไม่มีดับ ไม่สามารถจะบรรยายด้วยคำพูดได้ เพราะทุกสิ่งมีสภาวะที่เป็นศูนย์ที่เรียกว่า “*ศูนย์ตา” ซึ่งแปลว่า “ความว่างเปล่า” นั่นเอง

สรรพสิ่งในโลกมีความสัมพันธ์กัน ก็อาศัยกันและกันจึงเกิดมีขึ้น ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นได้โดยลำพังตัวเอง

จิตใจและร่างกาย

เหมือนกับแสงสว่างกับเงามืด ความสั้นกับความยาว ขาวกับดำ ต้องมีอยู่คู่กันไป ถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไปแล้วก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้จึงเรียกสภาวะนี้ว่า “อนาตมัน” ซึ่งแปลว่า “ความไม่มีตัวตน”

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าไม่มีอวิชชา ก็ไม่มีนิพพาน ถ้าไม่มีนิพพาน ก็ไม่มีอวิชชา ทั้งสองสิ่งนี้ไม่มีความแตกต่างกันโดยเนื้อแท้ เพราะอาศัยกันเกิดขึ้น จึงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5. คนเรามักจะมองเห็นการเกิด การดับ ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอันที่จริงแล้วไม่ใช่เช่นนั้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีการเกิด ไม่มีการดับมาตั้งแต่ต้นแล้ว

ผู้ที่มีความตามองเห็นสภาวะที่แท้จริงดังกล่าวของสิ่งทั้งหลายแล้วจะสามารถเข้าใจกฎธรรมชาติที่เป็นความจริงว่า ทุกสิ่งไม่มีการเกิด ไม่มีการดับ แต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การที่คนเรามีความยึดมั่นผูกพันในตัวเอง ก็เพราะคิดว่า มี “ตน” ซึ่งอันที่จริงแล้ว หามีไม่ และสภาวะที่เรียกว่า “ของตน” ก็ไม่บังเกิดขึ้น การบรรลุนิพพาน คือการที่รู้ในความจริงข้อนี้

จิตใจและร่างกาย

คนเรามักจะคิดว่ามี ความสะอาด และความสกปรก แต่ความจริงแล้ว ถ้าไม่มีความสะอาด ก็ไม่มีความสกปรก ความคิดที่แยกว่า ความสะอาด และความสกปรก เป็นคนละอย่างกันนั้น เกิดจากใจที่มีความลำเอียงของคนเรานั้นเอง

เช่นเดียวกัน เรามักคิดถึงความแตกต่างระหว่างความดี ความชั่ว แต่ผู้ที่กำลังแสวงหาหนทางบรรลู่จะตระหนักดีว่า ความดี ความชั่ว แต่เดิมไม่ใช่คนละสิ่งกัน

คนเรามักขังความทุกข์ บรรณาความสุข แต่ถ้าวลองพิจารณาด้วยปัญญาแล้ว จะพบว่าท่ามกลางความทุกข์ เราจะหาความสุขพบ ผู้ที่รู้ความจริงนี้ จะหลุดพ้นจากความผูกพันทั้งปวง เป็นอิสระทั้งกายและใจ แต่ก็ไม่ใช่ใจในความเป็นอิสระ หรือความผูกพันอีกเช่นกัน

ดังนั้น เราจึงเห็นได้ว่า คำตรงกันข้าม เช่น มี ไม่มี ความลุ่มหลงความรู้แจ้ง จริง เท็จ ถูก ผิด ที่มักใช้คู่กันนี้ ความจริงแล้วไม่ได้มีอะไรแตกต่างกันเลย ไม่มีรูปร่างให้เห็นเป็นตัวตน จับต้องไม่ได้ พิสูจน์ให้เห็นจริงไม่ได้ ด้วยตัวของมันเอง เราจึงไม่ควรยึดมั่นในความคิดที่เกิดจากความลำเอียง ของใจ แต่ควรตระหนักถึงความจริงแห่ง “ศูนย์ตา”

จิตใจและร่างกาย

6. เหมือนดอกบัวที่เจริญงอกงามและบานในหนองบึงที่มีโคลนตมสกปรก แต่ไม่งอกในที่ราบสูง หรือบนบกที่สะอาด การหลีกเลี่ยงความลุ่มหลงไม่ใช่การบรรลु แต่ธาตุ หรือธรรมชาติแห่งพุทธะสามารถค้นพบได้ในท่ามกลางความลุ่มหลงและทัศนคติที่ผิด ๆ

ถ้าไม่ยอมเสี่ยงอันตรายค่าลงไปได้ทะเลลึก ก็จะไม่มีโอกาสรู้ว่ามิชุนทรพ้อมมหาศาลหาค่ามิได้อยู่ข้างใต้ เช่นเดียวกันถ้าไม่ฝ่าเข้าไปในทะเลตมแห่งโลกียวิสัย ก็ไม่สามารถค้นพบจินดามีค่าแห่งการนิพพานได้ ผู้ที่เคยมีความยึดมั่นใน “ตน” และกิเลสโลกอย่างไม่ลืมหูลืมตา ถ้าเพียงแต่มีใจศรัทธาในนิพพานเพียงนิดเดียวเท่านั้น เขาก็จะสามารถแลเห็นหนทางข้างหน้าที่จะนำไปสู่การบรรลุนิพพานได้

ในสมัยก่อน มีนักบวชที่ปีนป่ายกองคาบโดยไม่บาดเจ็บ หรือเดินลุยไฟโดยไม่รู้สึกร้อนหรือถูกลวกเพราะความที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะแสวงหนทางหลุดพ้น แม้จะต้องปีนข้ามกองคาบแหลมคมแห่งความเห็นแก่ตัว และเดินลุยเข้าไปในกองไฟแห่งความเกลียดชัง ก็จะพบว่ามิใช่สายลมเย็นแห่งการตรัสรู้พัดโชยมา ทำให้ไม่รู้สึกเจ็บหรือรู้สึกร้อนแต่อย่างใดเลย

จิตใจและร่างกาย

7. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละทิ้งทัศนคติที่มีความขัดแย้งแยกเป็น 2 ฝ่าย เช่น มี ไม่มี ดี ชั่ว ถูก ผิด ฯลฯ เสีย ใ้รู้ว่ำนั่นไม่ใช่สิ่งที่แตกต่างกันและถึงแม้จะเลือกเอาฝ่ายที่ดีในระหว่าง 2 ฝ่าย คือ มี ดี ถูก ฯลฯ ก็ไม่ใช่การกระทำที่ถูกอยู่นั่นเอง

ถ้าเรายึดมั่นในความคิดที่ว่าสรรพสิ่งไม่มีความเที่ยงแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง แต่ถ้าเชื่อว่าทุกสิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็ผิดอีกเหมือนกัน ถ้าคิดว่ามี “ตน” และยึดมั่นอยู่ในความคิดนี้เป็นสิ่งที่ผิด ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นความทุกข์ทรมานได้ เช่นเดียวกัน ถ้ายึดมั่นในความคิดว่า “ไม่มีตน” ก็ผิด เป็นอุปสรรคขัดขวางการบรรลุนิพพาน

ถ้าเราจะยืนยันในความคิดที่ว่า ทุกสิ่งเป็นทุกข์ ก็ผิด หรือยืนยันว่า ทุกสิ่งเป็นสุข ก็ผิด พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละทิ้งความคิดที่เอียงสุดและให้เลือกทางสายกลาง ซึ่งเป็นทางที่ถูกที่ควร

บทที่ 3

ธรรมชาติพุทธ

ตอนที่ 1 จิตบริสุทธิ์

1. มนุษย์มีหลายประเภท บางคนมีกิเลสมาก บางคนก็มีกิเลสน้อย มีคนฉลาดก็มีคนโง่ มีดีมีเลว บางคนก็อบรมสั่งสอนได้ง่ายแต่บางคนก็สอนยาก เหมือนดอกบัวในสระที่มีสีและชนิดต่าง ๆ กันทั้งสีฟ้า แดง เหลือง ขาว ดอกบัวเหล่านี้เจริญงอกงามและเติบโตอยู่ในน้ำ ในระดับต่าง ๆ กัน บ้างก็อยู่ใต้น้ำ บ้างก็อยู่ปริมน้ำ บ้างก็โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำ มนุษย์ก็ เช่นกันมีหลายชนิดหลายเผ่าพันธุ์และยังมีหญิงมีชายอีก แต่ธาตุแท้ของมนุษย์นั้นไม่ต่างกันเลย ทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย ถ้าได้รับการชี้แจงอบรมในทางที่ถูกแล้วก็จะมีโอกาสได้พบหนทางไปสู่ความเป็นอรหันต์ได้เท่า ๆ กัน

การฝึกหัดเป็นควาญช้างนั้น นอกจากจะต้องมีร่างกายแข็งแรงมีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความขยันหมั่นเพียรและความจริงใจแล้ว ยังต้องมีไหวพริบปัญญาเฉลียวฉลาดด้วย การที่จะเข้าไปให้ถึงพระพุทธรูปเจ้าก็เช่นเดียวกันทั้งหญิงและชายถ้ามีคุณสมบัติทั้ง 5 นี้แล้วจะสามารถพบหนทางแห่งการเป็นอรหันต์ได้ โดยไม่ต้องใช้เวลานาน เพราะทุกคนมีองค์ประกอบที่จะสามารถค้นพบหนทางตรัสรู้อยู่แล้ว

ธรรมชาติพุทธ

2. การฝึกตนให้ไปถึงทางแห่งอรหัตตนั้น เราต้องมองพระพุทธเจ้าด้วยตาของเราเอง เชื่อพระองค์ด้วยใจของตนเอง ดวงตาและดวงใจที่มองและเชื่อในพระพุทธองค์นี้ก็เป็นดวงตาและดวงใจดวงเดียวกันกับที่เคยหลงมกมายอยู่ในโลกแห่งการเกิดการดับ

ถ้ากษัตริย์จะปราบกองโจรที่มารุกราน สิ่งแรกที่จะต้องทรงทำก็คือ การสืบหาช่องโง่ให้พบเสียก่อนจึงจะจู่โจมได้ มนุษย์เราก็เช่นกัน ถ้าต้องการจะละเลิกกิเลสความมัวเมาในโลกียวิสัยก็ต้องค้นหาต้นกำเนิดของตาและใจนั้นเสียก่อน

ถ้าเราอยู่ในห้องและลืมตามองไปข้างหน้า เราจะต้องเห็นสภาพภายในห้องก่อนแล้วจึงจะเห็นทิวทัศน์ภายนอกผ่านทางหน้าต่าง ไม่มีดวงตาใดที่จะมองเห็นแต่ทิวทัศน์ภายนอกโดยมองไม่เห็นความเป็นไปภายในห้อง

ถ้าในร่างกายของเรามีใจ เราควรจะต้องรู้ความเป็นไปภายในร่างกายก่อนสิ่งอื่น แต่อันที่จริงแล้วเรากลับรู้เรื่องภายนอกเป็นส่วนใหญ่ หาได้รู้เรื่องภายในร่างกายของตนไม่

ธรรมชาติพุทธ

ถ้าสมมุติว่าใจอยู่นอกร่างกาย ใจและกายจะขาดความสัมพันธ์กันกาย จะไม่รู้สิ่งที่ใจรู้ ใจก็จะไม่รับรู้สิ่งที่กายรู้สึก แต่ความเป็นจริงแล้วใจจะรับรู้สิ่งที่กายรู้สึกและกายก็รับความรู้สึกของใจ เราจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ใจของเราอยู่นอกร่างกาย และถ้าเป็นคังนั้นแล้วใจที่แท้จริงอยู่ที่ใดเล่า

3. ชีวิตของเราถูกกำหนดมาด้วยผลแห่งกรรมตั้งแต่ชาติปางก่อน และเพราะความโง่เขลาจึงไม่รู้ถึงมูลเหตุ 2 อย่างที่ทำให้ต้องหลงเวียนว่ายอยู่ในโลกแห่งกิเลสนี้

มูลเหตุที่หนึ่ง คือ หลงเชื่อว่าใจที่รับรู้การเกิดการตายนี้เป็นธาตุแท้ของมนุษย์

มูลเหตุที่สอง คือ หาฐูไม่ว่าเบื้องหลังใจที่หลงมกยนี้ ทุกคนมีใจบริสุทธิ์แห่งความเป็นพุทธซึ่งเป็ใจที่แท้จริงซ่อนเร้นอยู่

เมื่อเรากำมือชูขึ้น ตาจะเห็นและใจจะรับรู้ แต่ใจที่รับรู้การกระทำนี้ไม่ใช่ใจที่แท้จริง

ใจที่รับความรู้สึกเช่นนี้เป็นเพียงใจที่เกิดจากกิเลสและอารมณ์ที่แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากที่เราเชื่อว่า มัน คือใจที่แท้จริง จึงเป็นการเปิดหนทางให้ความลุ่มหลงมกยเข้ามามีอิทธิพลทำให้ต้องทนทุกข์ทรมาน

ธรรมชาติพุทธ

เมื่อเรากางมือที่กำออก ใจก็รับรู้ แต่สิ่งที่เคลื่อนไหวนั้นคืออะไรกันแน่ มือ หรือว่า ใจ หรือไม่ใช่ทั้ง 2 อย่าง ถ้ามือเคลื่อนไหวใจก็รับรู้และไหลตาม ถ้าใจไหลมือก็เคลื่อนตามไปด้วย แต่ใจที่มีความรู้สึกรับรู้สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงความผิวดิน ไม่ใช่ใจที่เป็นธาตุแท้ของมนุษย์

4. อันที่จริงแล้วคนเรามีจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากมลทินแต่ถูกบดบังด้วยกิเลสตัณหาที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว จิตใจที่ต่างพร้อมด้วยกิเลสนี้ไม่ใช่ธาตุแท้ของมนุษย์เรา

เหมือนดวงจันทร์ที่ถูกเมฆบดบัง แต่ก็มีได้ดั่งพร้อยหรือถูกทำให้เคลื่อนลอยไป ดังนั้นคนเราจึงไม่ควรคิดว่าจิตใจที่หมองมัวด้วยกิเลสนั้นเป็นจิตสันดานแท้ ๆ ของตน

เราจึงควรตระหนักถึงความจริงข้อนี้อยู่เสมอ ด้วยการปลุกใจตนเองให้ตื่นมาพบหนทางแห่งความจริงคือการรู้แจ้ง ถ้าใจของเรายังถูกรอบงำด้วยกิเลสตัณหาทั้งหลายแล้วเราก็ยังคงต้องเวียนว่าย ทนทุกข์ทรมานอยู่ในโลกแห่งความมายาเรื่อยไป

ธรรมชาติพุทธ

ความมัวเมาและมลทินในจิตใจนั้นเกิดจากกิเลสและอิทธิพลที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นสาเหตุ

จิตใจที่ไม่หวั่นไหวหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งเหล่านี้เป็นจิตสันดานที่แท้จริง เป็นเจ้าแห่งตน

เมื่อแขกที่มาพักแรมกลับไปหมดแล้ว เราจะพูดว่าโรงแรมหายไยยอมไม่ได้ เช่นเดียวกัน เราไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าเมื่อใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสต่าง ๆ รอบตัวสูญสิ้นไป ความเป็นคนที่แท้จริงก็จะสูญไปด้วยทั้งนี้ก็เพราะใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหานั้นไม่ใช่ใจที่แท้จริง

5. ลองนึกภาพของหอบประชุมใหญ่ที่สว่างเพราะมีแสงอาทิตย์ส่องและกลับมืดลงเมื่อดวงอาทิตย์ลับไป เราอาจคิดได้ว่าความสว่างสูญกลับไปพร้อมกับดวงอาทิตย์และความมืดมาพร้อมกับราตรีกาล แต่ความสว่างและความมืดในจิตใจของเรานั้นไม่เหมือนกัน ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงเป็นอื่นไปได้ นอกจากหวนกลับไปสู่จิตสันดานที่แท้จริงของตนนั่นเอง

ธรรมชาติพุทธ

ใจที่รับรู้ความสว่างและความมืดเมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นหรือตกนั้นไม่เที่ยงแท้ ความรู้สึกชั่วคราวชั่วคราวของใจที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามสภาพการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตนั้นไม่ใช่ใจที่แท้จริง แต่ปัญญาที่รับรู้ความสว่างและความมืดเท่านั้นจึงจะเป็นใจที่แท้จริง

ความรู้สึกดี เลว รัก เกลียด ซึ่งเกิดขึ้นชั่วคราวเพราะสาเหตุภายนอกนั้น เป็นปฏิริยาที่เกิดขึ้นในใจที่มีกิเลสสะสมอยู่นั่นเอง

แต่เบื้องหลังใจที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหา^๑ ยังมีดวงใจที่บริสุทธิ์ปราศจากมลทินซึ่งเป็นดวงใจที่แท้จริงแอบแฝงอยู่

น้ำที่ใสอยู่ในภาชนะกลมจะมีรูปร่างกลมและเป็นสี่เหลี่ยมเมื่ออยู่ในภาชนะเหลี่ยม ถ้าพังก้านนั้นหาได้มีรูปร่างลักษณะอย่างใดไม่ แต่คนเรามักจะลืมความจริงข้อนี้

ธรรมชาติพุทธ

คนเรามองเห็นความดีความเลว รู้สึกชอบและไม่ชอบ มีหรือไม่มี ผูกพันอยู่กับสิ่งเหล่านี้ จนไม่สามารถจะหลุดพ้นไปจากความทุกข์ได้ ถ้าคนเราสามารถตัดขาดจากความผูกพันทางโลกแห่งมาขานี้ได้และเอาหัวใจเดิมที่บริสุทธิ์กลับคืนมา เมื่อนั้นแหละทั้งใจและกายก็จะหลุดพ้นจากบาปทุกข์ทั้งปวง และพบความสงบสุขที่เกิดจากความหลุดพ้น

ตอนที่ 2

จินตามีค่าแห่งความเป็นพุทธ

1. จิตใจที่บริสุทธิ์ซึ่งเป็นใจที่แท้จริงนี้ เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธ

เมื่อเราใช้แว่นขยายรับแสงอาทิตย์ให้ต้องวัตถุที่ใช้เป็นฉนวน ไฟจะลุกไฟนั้นมาจากไหน ระยะทางระหว่างดวงอาทิตย์กับแว่นขยายห่างไกลกันมาก แต่แว่นขยายเป็นตัวการทำให้ไฟติด แต่ถ้าหากวัตถุที่ใช้นั้นไม่ใช่ฉนวนติดไฟ ไฟก็จะไม่เกิดขึ้น

ในทำนองเดียวกัน ถ้าแสงแห่งปัญญาของพระพุทธเจ้าส่องต้องใจมนุษย์ แสงแห่งความเป็นพุทธจะถูกจุดให้ระจางขึ้นในจิตใจกระตุ้นให้เกิดศรัทธาในพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงเป็นผู้ประทานแสงสว่างแห่งปัญญาให้แก่สัตว์โลก ผู้เลื่อมใสในพระองค์

ธรรมชาติพุทธ

2. คนเรามักจะลืมคำนึงถึงใจที่แท้จริงแห่งความเป็นพุทธ และเพราะเหตุนี้เองจึงทำให้ต้องยึดติดอยู่ในกิเลสทางโลก ต้องทนทุกข์ทรมานไม่อาจจะพบหนทางหลุดพ้นได้

เหตุไฉนคนเราซึ่งมีวิญญาณบริสุทธิ์ซึ่งต้องหลงมัวผูกพันและทนทุกข์ทรมานอยู่ในโลกแห่งความมายานี้ ทั้ง ๆ ที่รอบตัวมีแสงสว่างแห่งปัญญาแจ่มแจ้งอยู่เช่นนี้เล่า

นานมาแล้ว มีชายคนหนึ่งได้ส่งกระจกเงาในเช้าวันหนึ่ง แต่ไม่เห็นเงาของหน้าและศีรษะของคนก็ตกใจมาก แต่ที่แท้ปรากฏว่าเขาส่งกระจกกลับด้านกัน

ผู้ที่ต้องการพบทางหลุดพ้นแต่ยังไม่พบแล้วมานั่งเป็นทุกข์นั้นเป็นคนโง่เขลา และไม่จำเป็นเลยที่จะต้องทำเช่นนั้น เพราะหนทางที่จะนำไปสู่การตรัสรู้นั้นถ้าเดินตามไปโดยดีแล้วจะไม่มีวันหลง แต่ที่มีคนหลงก็เพราะมัวเสียเวลาอยู่กับการหาทางหลุดพ้นด้วยใจที่ยังผูกพันอยู่กับกิเลสตัณหาซึ่งบดบังไม่ให้เห็นใจที่บริสุทธิ์แท้จริงนั่นเอง

ธรรมชาติพุทธ

ดังนั้นถ้าสามารถกำจัดความเชื่อผิด ๆ เหล่านี้ไปได้ก็จะสามารถพบทางหลุดพ้น แต่สิ่งที่น่าแปลกใจก็คือผู้ที่สามารถพบหนทางตรัสรู้แล้วนั้น มักตระหนักว่า ถ้าหากไม่มีความหลงผิดแล้วก็จะไม่มีการรู้แจ้ง คือ การตรัสรู้นั่นเอง

3. วิญญาณแห่งความเป็นพุทธนั้น ไม่มีวันสูญ ถึงแม้ว่าจะเกิดมาเป็นสัตว์เดียรัจฉานหรือเปรตร้ายที่หิวโหยต้องตกอยู่ในขุมนรกก็ตาม

ไม่ว่าจะอยู่ในร่างกายที่สกปรกโสภณหรือจมปลักอยู่ในกิเลสชั่วร้ายเพียงใดก็ตาม แว่วแห่งความเป็นพุทธที่มีอยู่ในใจจะไม่มีการดับสูญไป

4. มินิทานเล่าสืบกันมาเรื่องหนึ่งว่า ชายผู้หนึ่งได้ไปหาสหายของเขาที่บ้านและเมาหลับไป ระหว่างนั้นสหายของเขาเกิดมีธุระด่วนจำเป็นต้องออกเดินทางไปไกล แต่ก็เป็นห่วงว่าเพื่อนของตนจะลำบาก จึงได้ช้อนจินดามีค่าเม็ดหนึ่งไว้ในเสื้อให้เพื่อนของเขาแล้วจึงออกเดินทางไป เมื่อชายผู้นั้นสร้างเมาตื่นขึ้นมาไม่พบสหายก็เที่ยวตรุดคุ้ยหะซัดเซพเนจร ตระกำลำบากอยู่เป็นเวลานาน โดยหาความรู้ความจริงนั้นไม่จนกระทั่งได้พบสหายเข้าอีกครั้งหนึ่ง สหายได้บอกเขาเรื่องจินดามีค่านั้นและให้ลองหาดูในเสื้อ

เหมือนคนเมาในนิทานเรื่องนี้ คนเราต้องทนทรมานอยู่กับการเกิดการตาย โดยหาความรู้ไม่ว่ามีวิญญาณแห่งความเป็นพุทธซึ่งเปรียบเสมือนจินดามีค่าช้อนอยู่ในตัว

ธรรมชาติพุทธ

พระพุทธเจ้าทรงตระหนักดีถึงความจริงข้อนี้ว่าถึงแม้จะเป็นคน
เลวร้ายหรือโง่เขลาสักปานใดก็ตาม อย่างน้อยที่สุดเขาก็มีคุณความดีและ
ปัญญา รู้แจ้งของพุทธอยู่ในตัวซึ่งเป็นสิ่งที่วิเศษที่สุด

ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงปลุกฝังความเลื่อมใสและปลุกให้ตื่นจาก
ความโง่เขลาของมกาย ซึ่งให้เห็นวิญญานแห่งความเป็นพุทธในตนเองว่าไม่ได้
แตกต่างกับพระพุทธองค์เลย

5. ข้อแตกต่างระหว่างพระพุทธเจ้า กับ คนทั่วไป มีอยู่เพียงข้อเดียว คือ
พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่บรรลุดุริยสังขารแล้ว แต่คนทั่วไปเป็นผู้ที่กำลังเพียรที่
จะบรรลุดุริยสังขารนั้นนั่นเอง

แต่ถ้าหากเราจะคิดว่าตนนั้นเป็นผู้รู้แจ้งแล้วก็จะเป็นการหลอกตัวเอง
เพราะถึงแม้ว่าเรากำลังมุ่งหน้าไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้ แต่ก็ยังไม่ถึง
จุดหมายปลายทาง และแม้ว่าจะมีธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธแต่ถ้าขาด
ปัญญาและความพากเพียรในการฝึกฝนตน ก็ไม่อาจบรรลุดุริยสังขารได้

ธรรมชาติพุทธ

6. กาลครั้งหนึ่ง กษัตริย์พระองค์หนึ่งได้รวบรวมคนตาบอดมาให้ลองสัมผัสช้างคู่และตรัสถามพวกเขาทีละคนว่า ช้างมีลักษณะอย่างไร ชายตาบอดคนแรกลูบคางช้างและตอบว่าเหมือนหัวผักกาดยักษ์ อีกคนหนึ่งเหยียดสัมผัสหูช้างจึงตอบว่าเหมือนพัดขนาดใหญ่ อีกคนหนึ่งจับที่หาง ก็ตอบว่าเหมือนสาก คนที่จับที่ขาช้างตอบว่าเหมือนครก คนที่จับหางตอบว่าเหมือนเชือก ไม่มีใครสักคนที่จะตอบลักษณะของช้างได้ถูกต้อง

การดูคนที่เช่นเดียวกัน เป็นการยากที่จะบรรยายธาตุแท้หรือธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธของใครได้ นอกจากอุปนิสัยใจคอเพียงบางอย่างเท่านั้น

หนทางเดียวที่จะสามารถค้นพบความเป็นพุทธซึ่งความตายหรือกิเลสทั้งหลายไม่อาจทำลายได้ก็คือ การมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าและปฏิบัติตามพระธรรมของพระองค์

ตอนที่ 3

*ธรรมชาติพุทธและอนาत्मมัน

เราได้พูดถึงธรรมชาติของความเป็นพุทธมาแล้ว ซึ่งบางคนอาจจะคิดว่าเป็นอันเดียวกับคำว่า “วิญญาณ” ในลัทธิศาสนาอื่นนั้นเป็นการเข้าใจผิด

ธรรมชาติพุทธ

คำว่า “ตน” อาจหมายถึง “ตัวเอง” ในความคิดของใจที่ผูกพันทางโลก แต่สำหรับผู้รู้แจ้งแล้วนั้นจำเป็นต้องละทิ้ง “ตัวเอง” และค้นหาธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธก่อนอื่น คำว่า “ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธ” มีความหมายคล้ายกับคำว่า “ตน” แต่ไม่ใช่ “ตน” ที่หมายถึง “ข้าพเจ้า” หรือ “ของข้าพเจ้า”

การที่คิดว่า “มีตน” เป็นความคิดที่ผิดเพราะตามความเป็นจริงแล้ว “ไม่มี” การไม่ยอมรับรู้ “ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธ” ก็เช่นเดียวกันเป็นการปฏิเสธความจริงของสิ่งที่มีอยู่

ยกตัวอย่างเช่นแม่คนหนึ่งพาลูกที่ไม่สบายไปหาหมอ หมอให้ยาเด็กกินแล้วกำชับแม่ว่าอย่าให้เด็กกินนมจนกว่าจะหาย

ผู้เป็นแม่จึงใช้สิ่งที่มีรสขมทาหัวนมไว้ลูกจะได้ไม่ยอมดื่มนม เมื่อเวลาผ่านไปจนหายอ่อนแอแล้ว เธอจึงได้ล้างเต้านมจนสะอาดแล้วให้ลูกดื่มนม การกระทำของแม่ผู้นี้แสดงให้เห็นถึงความรักที่ประเสริฐของแม่ต่อบุตรนั้น

ธรรมชาติพุทธ

พระพุทธเจ้าก็เหมือนกับผู้เป็นแม่ในเรื่องนี้ เพื่อที่จะจัดความคิดที่ผิดและตัดความผูกพันใน “คน” ให้หมดไป พระองค์จึงทรงสอนว่า “คน” นั้นไม่มี และเมื่อจัดความเข้าใจผิดได้แล้ว พระองค์จึงได้ทรงสอนให้รู้ความจริงว่าใจที่แท้จริง หรือใจแห่งความเป็นพุทธเท่านั้นที่มีอยู่

ความผูกพันใน “คน” ทำให้คนตกอยู่ในความลุ่มหลง แต่ความศรัทธาในวิญญูณแห่งความเป็นพุทธจะนำไปสู่การรู้แจ้ง

เหมือนกับผู้หญิงในนิทานที่เล่ากันว่าได้รับหีบสมบัติล้ำค่าเป็นมรดกแต่นางหาวิธีไม่ว่าภายในหีบนั้นมีทองคำบรรจุอยู่ นางจึงต้องใช้ชีวิตอย่างแร้นแค้น จนกระทั่งมีคนมาเปิดหีบให้นางดู พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงเปิดหัวใจของคนทั้งหลายและชี้ให้เห็นวิญญูณบริสุทธิ์แห่งความเป็นพุทธ

2. ถ้าคนเราทุกคนมีวิญญูณแห่งความเป็นพุทธแล้ว ทำไมจึงต้องทนทุกข์ทรมาน ต้องหลอกลวงและเข่นฆ่ากันและกัน ทำไมจึงมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีขาคีมีจันด้วยเล่า

ธรรมชาติพุทธ

มีเรื่องเล่ากันเรื่องหนึ่งว่านักมวยปล้ำในราชสำนักคนหนึ่งใช้เครื่องประดับหน้าผากที่มีมณีมีค่าประดับอยู่ วันหนึ่งที่เขาลงแข่งขันหน้าผากถูกกระแทก มณีเม็ดนั้นจึงฝังเข้าไปในเนื้อ แต่เขาไม่รู้ คิดว่าหลุดหายไป เมื่อเขาไปหาหมอเพื่อรักษาแผล หมอก็พบว่ามณีเม็ดนั้นฝังจมอยู่ในเนื้อที่มีเลือดและฟูนเกรอะกรังปิดมิดจนมองไม่เห็น หมอจึงเอากระจกส่องให้เขาดู

วิญญาณแห่งความเป็นพุทธก็เหมือนกับมณีมีค่าในเรื่องนี้ถูกปิดบังด้วยฟูนธาตุของกิเลสจนเราคิดว่าหายไปแล้ว แต่พระพุทธเจ้าก็ค้นหาให้ เราจนพบ

วิญญาณแห่งความเป็นพุทธมีอยู่ในตัวเราทุกคน ไม่ว่าจะถูกปกคลุมด้วยกิเลสตัณหาหนาแน่นหรือถูกฝังลึกอยู่ใต้บาปและกรรมที่ได้ก่อไว้มากมายเพียงใดก็ตาม วิญญาณแห่งความเป็นพุทธจะไม่สูญหายหรือถูกทำลายไป แต่จะปรากฏเมื่อความลุ่มหลงเมา้มัวถูกกำจัดสูญสิ้นไปแล้วนั่นเอง

เหมือนนักมวยปล้ำในเรื่องนี้ หมอชี้ให้ดูมณีที่ฝังอยู่ในหน้าผากของเขาด้วยการใช้กระจกส่องดู วิญญาณแห่งความเป็นพุทธของคนเราก็เหมือนกันถูกฝังจมอยู่ใต้กิเลสตัณหาในโลก แต่ด้วยบารมีของพระพุทธเจ้า จึงมีโอกาสาพบ

ธรรมชาติพุทธ

3. วิ้วไม่ว่าจะมีสีอะไรก็ตาม น้ำนมที่รีดออกมาจะมีสีขาวเหมือนกันหมด เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อม หรือมีผลกรรมที่ต่างกันอย่างไรรก็ตาม ทุกคนมีวิญญาณบริสุทธิ์แห่งความเป็นพุทธเหมือนกันหมด

มีนิทานอินเดียเรื่องหนึ่งเล่ากันว่า ที่หุบเขาหิมาลัยมีياسมุนไพรมีค่ามากชนิดหนึ่งอยู่ในพงหญ้าทิบ ซึ่งไม่เคยมีใครสามารถหาพบได้เลยแต่ชายปัญญาดีผู้หนึ่งได้พยายามค้นหาด้วยการเดินตามกลิ่นไปจนพบแหล่งของมัน เขาได้ตัดอ้งไม้และสะสมสมุนไพรนี้ไว้จนกระทั่งเขาตายไปยาที่เขาสะสมไว้จึงเนาอยู่ในถังซึ่งถูกทอดทิ้งอยู่ในหุบเขา เมื่อยานี้รั่วไหลไปในที่ใดก็มีรสเปลี่ยนไปตามที่ต่าง ๆ

ธรรมชาติพุทธก็เช่นเดียวกันถูกกิเลสตัดมหาทางโลกบดบังจมอยู่ กัน บึงจนยากที่จะหาพบได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงหาให้เราจนพบ ธรรมชาติพุทธของคนเราแต่ละคนเหมือนกันหมด แต่เนื่องจากถูกครอบงำด้วยกิเลสตัดมหา มากน้อยต่าง ๆ กันจึงทำให้เรามีสภาพการดำเนินชีวิตที่ต่างกันไป เหมือนการลิ้มรส เราจะรู้สีหวานมากน้อยต่างกัน แล้วแต่ลิ้นของแต่ละคน

4. ทราชและหินอาจถูกป่นให้ละเอียดเป็นผงได้ แต่เพชรเป็นหินที่แข็งแกร่งที่สุดที่ไม่สามารถจะทุบให้แตกได้ ธรรมชาติพุทธก็เหมือนกับเพชรที่ไม่สามารถจะทำลายให้แหลกสลายได้

ธรรมชาติพุทธ

ธรรมชาติของมนุษย์ก็เช่นกัน ทั้งกายและใจมีวันแตกดับได้ แต่ธรรมชาติพุทธนั้นไม่มีใครจะทำลายได้ ธรรมชาติพุทธเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ในธรรมชาติของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าแม้ว่าธรรมชาติของมนุษย์ทั้งหญิงชายจะมีข้อแตกต่างกันอย่างมากมายนับไม่ถ้วน แต่ธรรมชาติพุทธนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าหญิงหรือชายทุกคนมีโอกาสค้นพบธรรมชาติพุทธได้เท่า ๆ กัน

เมื่อจำแนกสารที่เจือปนอยู่ในแร่ทองออกไปหมดแล้วก็จะได้ทองคำบริสุทธิ์ที่มีค่ามหาศาล เช่นเดียวกันไม่ว่าใครก็ตามถ้ากำจัดกิเลสตัณหา ทั้งปวงในจิตใจให้หมดไปได้ ก็จะสามารถพบธรรมชาติพุทธของตนเอง

บทที่ 4

กิเลส

ตอนที่ 1 โลกีย์วิสัย

1. ธรรมชาติพุทธคุณบังคับด้วยกิเลส 2 อย่าง คือ

1. กิเลสในปัญญาหรือวิจารณ์ญาณที่สับสน 2. กิเลสในอารมณ์ที่
วุ่นวายไม่สงบ

กิเลสทั้ง 2 ประเภทนี้เป็นการแบ่งอย่างกว้าง ๆ แต่ปฐมเหตุที่ก่อให้เกิด
กิเลสทั้ง 2 นี้ คือ 1. ความโง่เขลา 2. ตัณหาราคะ ปฐมเหตุ 2 อย่าง นี้เป็น
ตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดกิเลสโลกทั้งปวง

เมื่อมีความโง่เขลาเบาปัญญา มนุษย์ก็ไม่สามารถพิจารณาแยกเหตุผลดี
หรือชั่วให้ถูกต้องได้ และเมื่อมีตัณหาในอารมณ์ก็ก่อให้เกิดความโลภหลง
ผูกพันในทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้พบได้เห็น จนกระทั่งบางครั้งเกิดความหลง
ใฝ่หาแม้กระทั่งความตาย

กิเลส

ความโง่เขลาและค้นหาเป็นสาเหตุให้เกิดอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง
ริษยา ก่อให้เกิดการเข้าใจผิด การหลอกลวง ความเข้อยิ่ง ความเห็นแก่ตัว
 ฯลฯ

2. ความโลภเกิดขึ้นจากความยินดีพอใจสิ่งที่ได้พบเห็นในทางที่ผิดความ
โกรธเกิดจากความไม่พอใจ สิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น หรือเกิดขึ้นรอบตัว
ในทางที่ผิดความโง่เขลาเกิดขึ้นเพราะขาดวิจาร์ณญาณตัดสินใจว่าสิ่งใดควรสิ่ง
ใดไม่ควร สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด หลงเชื่อในสิ่งที่ไม่ถูก เนื่องจากการสั่ง
สอนในทางที่ไม่ถูกต้องนั่นเอง

โลภะ โทสะ โมหะ ทั้ง 3 อย่างนี้เหมือนพระเพลิงเผาโลกไฟแห่ง
โลภะเผาใจคนให้เกิดความละโมภมากยิ่งขึ้น ไฟแห่งโทสะเผาใจผู้ที่ขาด
ความยังคิด ไม่รู้จักระงับอารมณ์โกรธ ไฟแห่งโมหะเผาใจผู้ที่ขาดปัญญา
ขาดวิจาร์ณญาณ และไม่ใส่ใจฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า

โลกเรานี้ช่างเต็มไปด้วยไฟกิเลสมากมายเหลือคณานับ ทั้งไฟแห่งความรัก โลก โกรธ หลง ความเห็นแก่ตัว ไฟแห่งการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไฟแห่งความทุกข์โศก ความทรมาน ฯลฯ ไฟกิเลสเหล่านี้โหมกระหน่ำไหม้อยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งในโลก และไม่ได้เผาไหม้แต่เฉพาะตัวบุคคลนั้น ๆ เท่านั้น แต่ยังแผ่ความร้อนเผาผลาญลูกกลมไปทั่ว ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่บุคคลอื่น ๆ ด้วย และเป็นสาเหตุชักนำให้บุคคลเหล่านี้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ผิดทั้งกาย วาจา ใจตามไปด้วย บาดแผลที่เกิดจากไฟกิเลสเหล่านี้จะเป็นหนองเน่า ถ้าใครไปถูกต้องเข้าก็จะติดเชื้อลูกกลมต่อ ๆ กันไป

3. โลกะเกิดจากการไปพบของต้องใจ โทสะเกิดจากความไม่ชอบอารมณ์ โมหะเกิดจากความคิดที่ไม่ถูกต้อง ความเลวร้ายของความโลภไม่คอยหนักรู้นานัก แต่การกำจัดความโลภนั้นไม่ใช่ของง่าย ความเลวร้ายของโทสะ นั้นมีมากกว่าก็จริงแต่กำจัดง่ายกว่ามาก ส่วนความเลวร้ายของความหลง นั้นใหญ่หลวงนักและยากที่จะกำจัดให้สูญสิ้นไปได้

ดังนั้น คนเราจึงควรพยายามดับไฟกิเลสเหล่านี้ด้วยการพิจารณาชอบว่าอะไรคือสิ่งที่จะก่อให้เกิดความพอใจที่แท้จริง รู้จักระงับสติเมื่อเผชิญกับสิ่งไม่ชอบธรรมด้วยการแผ่เมตตา และคิดชอบด้วยการรำลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ถ้าทำเช่นนี้ได้คนเราก็จะสามารถหลุดพ้นจากโลภียวิสัย

กิเลส

4. โลกะ โทสะ โมหะ เหมือนพิษไข้ ถ้าคนเรามีไข้เหล่านี้อยู่ในตัว ถึงแม้ว่าจะนอนอยู่ในห้องที่แสนสุขสบายก็จะต้องทนทุกข์ทรมาน นอนไม่หลับเพราะพิษไข้นั้น

ส่วนผู้ที่ไม่มีกิเลสทั้ง 3 อย่างนี้ถึงแม้ว่าจะต้องนอนอยู่บนที่นอนที่ปูเพียงใบไม้ใบหญ้าในคืนที่อากาศหนาวเหน็บ หรือแม้แต่ในห้องคับแคบอัดลมในคืนที่อากาศร้อน ก็จะสามารถนอนหลับอย่างสุขสบายได้

กิเลสทั้ง 3 อย่างนี้ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานในโลกหนทางที่จะกำจัดให้หมดไปก็คือ การปฏิบัติตามวินัยคำสอน ฟีกสมาธิ ทำใจให้มั่นคง ไม่วอกแวก และใช้ปัญญาที่เฉลียวฉลาด การปฏิบัติตามวินัยคำสอนจะช่วยขจัดความโลภ การฟีกสมาธิทางใจจะช่วยดับความโมโหโกรธา และปัญญาจะช่วยขจัดความโง่เขลาให้สูญสิ้นไป

5. กิเลสตัณหาของมนุษย์นั้นไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนคนกระหายน้ำที่ดื่ม น้ำเกลือเข้าไปไม่อาจแก้กระหายให้สมใจได้ และยิ่งดื่มก็ยิ่งกระหายมากขึ้น

คนเราก็เหมือนกัน ยิ่งพยายามที่จะสนองความพอใจให้ตนเองก็ยิ่งจะทำให้เกิดความไม่รู้จักอ้อม ไม่รู้จักพอมากขึ้น

ความโลภของคนเราไม่สามารถจะทำให้ถึงจุดอ้อมตัวได้ และเมื่อไม่ได้ดังใจก็จะก่อให้เกิดความทุกข์ใจอย่างสาหัส จนบางครั้งถึงกับทำให้เสียสติไปได้

กิเลส

เพื่อที่จะสนองความต้องการของคน ทำให้คนเราต้องต่อสู้กัน กษัตริย์กับกษัตริย์ ขุนนางกับขุนนาง พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ฯลฯ ต่างคนต่างก็จะแย่งเอาสิ่งที่ตนต้องการให้ได้ จนบางครั้งถึงกับฆ่าฟันเอาชีวิต ชิงกันและกัน

คนเราทำลายชีวิตและอนาคตของตนเองเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนปรารถนาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลักขโมย นื้อฉล หลอกหลวง ประพฤติผิดสามิภรรยา เมื่อถูกจับได้ก็ต้องทนทุกข์ทรมานกับคำประณามและต้องรับโทษ

กิเลสตัณหาก่อให้เกิดบาปกรรมทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้ต้องรับความทรมานขณะเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ และเมื่อตายแล้วก็ยังต้องทนทุกข์ทรมานชดใช้กรรมอยู่ในนรกอีกด้วย

6. ในบรรดากิเลส โลกทั้งหลาย ตัณหาราคะ เป็นกิเลสที่แรงกล้ามากที่สุด

กิเลส

ค้นหาเปรียบเสมือนพื้นดินอุดมดีที่เพาะให้กิเลสอ่อนเจริญงอกงามขึ้น เหมือนปีศาจร้ายที่เกาะกินความดีทั้งหลายในโลกจนสิ้น เหมือนงูเห่าที่แผ่กายอยู่ในสวนดอกไม้และฉกกัดพันพิษให้แก่ผู้ที่มาแสวงหาแต่ความงาม เหมือนเตาเผาฟากที่เลียขังอยู่บนต้นไม้ใหญ่และคุคน้ำเลี้ยง จนกระทั่งต้นไม้ต้นต้องเหี่ยวเฉาตายไป ค้นหาเลียขังอยู่ในจิตใจมนุษย์และคุคน้ำใจแห่งความดีจนเหือดแห้ง ค้นหาเหมือนเหยื่อที่ปีศาจร้ายตกเบ็ดล่อไว้ให้คนโง่เขลาเบาปัญญามาติดแล้วก็ชักลากให้ตกจมลงไปในโลกแห่งความชั่ว

ถ้าเอาเลือดทากระดูกแห่งที่ไม่มีเนื้อติดอยู่ให้สุนัข มันก็จะกัดแทะจนกระทั่งหน่อออกไปเอง ตัณหาราคะก็เช่นกัน ไม่ได้ให้คุณค่าอะไรกับจิตใจของเราเลย เหมือนกับกระดูกแห่งที่ให้แก่สุนัขมันใดก็ฉนั้น

ถ้าโยนหินเนื้อให้สัตว์ร้าย 2 ตัว มันก็จะต่อสู้แย่งชิงเนื้อกันจนได้รับบาดเจ็บ คนโง่ที่ถือคบเพลิงเดินดำนลมก็จะถูกไฟลวก ตัณหาราคะจะทำให้คนเราบาดเจ็บและถูกไฟลวกเหมือนสัตว์ร้ายและคนโง่

7. การป้องกันร่างกายภายนอกไม่ให้ถูกศรพิษนั้นทำได้ง่ายกว่าการป้องกันไม่ให้ใจถูกศรพิษ ความโลภ โกรธ หลง และความเห็นแก่ตัวเปรียบเสมือนศรพิษภายในจิตใจที่ก่อให้เกิดความทรมานเจ็บปวดจนถึงแก่ชีวิต

กิเลส

ถ้าใจของเราตกอยู่ใต้อำนาจของความโลภ โกรธ หลง เราก็กลายเป็นคนโกหก หลอกลวงและใช้วาจาคำทอหยาบคายตลบตลวง ซึ่งจะนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ลักขโมย และประพฤติดีในกาม

กิเลสชั่วทางใจ 3 ทางวาจา 4 ทางความประพฤติ 3 ดังกล่าวข้างต้นนี้ รวมกับเป็นความชั่วร้าย 10 อย่าง

เมื่อโกหกมุกสาจนเคยตัวก็มักจะทำให้ประพฤติชั่ว และเมื่อจะประพฤติชั่วก็มักจะต้องโกหกมุกสาและเมื่อโกหกมุกสาแล้วก็จะทำให้สามารถประพฤติชั่วได้อย่างไม่สะทกสะท้านหรือละอายในบาป

โลภ โกรธ หลง ราคะ ความอับโชค ความทุกข์ทั้งปวงเกิดขึ้นจากความโง่เขลา ความโง่เขลาเป็นพิษร้ายที่สุดสำหรับมนุษย์ยากที่จะหาอะไรมาเปรียบได้

8. จากกิเลสก่อให้เกิดกรรม คือ การกระทำ จากกรรมก่อให้เกิดผลแห่งความทุกข์ทรมาน กิเลส กรรม ความทุกข์ เหมือนกงเวียนกรรมเวียนที่หมุนเวียนไปมา

กงเวียนกรรมเวียนนี้หาจุดเริ่มหรือจุดจบไม่ได้ มนุษย์จึงไม่สามารถจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เมื่อตายไปแล้วก็ต้องเกิดใหม่เพื่อชดใช้กรรมที่ทำไว้ในชาติก่อนเรื่อยไปไม่รู้จบ ไม่อาจหลุดพ้นวิภูสงสารได้

กิเลส

ระหว่างที่เวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ถ้าเราจะสามารถรวมเอ้าและกระดูกร่างคนที่เผาแล้วจะได้ปริมาณสูงราวภูเขาลูกหนึ่งและถ้ารวมปริมาณของน้ำนมของมารดาที่เราเคี้ยวแล้วจะได้มากกว่าน้ำนมมหาสมุทร

ถึงแม้ว่าทุกคนจะมีธาตุแห่งพุทธ แต่ก็ถูกฝังลึกอยู่ภายใต้กิเลสโลกจนยากที่จะงอกเงยขึ้นมาได้ จึงเป็นสาเหตุให้ชีวิตมีแต่ความทุกข์ทรมาน ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าจะเกิดใหม่ที่ชาติต่อที่ชาติก็ตาม

ตอนที่ 2

ธรรมชาติของมนุษย์

1. ธรรมชาติของมนุษย์เหมือนพวงหรีดที่บิดาทางนุกเข้าไปถึงได้ยาก ถ้าเทียบกับธรรมชาติของสัตว์แล้ว ฝ่ายหลังนี้ยังเข้าใจได้ง่ายกว่า แต่เราสามารถจำแนกธรรมชาติของมนุษย์อย่างคร่าว ๆ ได้ตามลักษณะเด่น ๆ 4 จำพวก คือ

จำพวกที่ 1 คือ พวกที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามลัทธิที่คิดด้วยการทรมานตัวเอง จำพวกที่ 2 คือ พวกที่ทำให้ผู้อื่นต้องรับทุกข์ทรมานด้วยการฆ่า ลักขโมย หรือกดขี่ข่มเหงด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหี้ยมโหด จำพวกที่ 3 คือ พวกที่ทำให้ผู้อื่นต้องได้รับทุกข์ทรมานไปพร้อม ๆ กับตัวเองด้วย จำพวกที่ 4 คือ พวกที่ไม่ทรมานตัวเองและยังช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทรมานด้วย พวกสุดท้ายนี้ คือ พวกที่ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ไม่อยู่ใต้อานาจกิเลสแห่งความโลภ โกรธ หลง ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักขโมย แต่ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบสุขด้วยการแผ่เมตตาและใช้ปัญญา

2. เราสามารถแบ่งประเภทของมนุษย์ออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรก ได้แก่คนที่โง่งง่ายแต่หายช้า เหมือนกับตัวอักษรที่ถูกสลักอยู่บนหิน ไม่ลบเลือนไปง่าย ๆ ประเภทที่สอง คือ คนที่โง่งง่ายหายเร็ว เหมือนอักษรที่เขียนบนพื้นทราย ประเภทที่สาม คือ คนที่ไม่สะทกสะท้าน ไม่ใส่ใจต่อการนิทนาว่าร้ายหรือเรื่องไม่สบายใจต่าง ๆ เหมือนกับอักษรที่เขียนลงบนกระแสน้ำที่ไหลผ่านเรื่อยไปไม่มีอะไรจะมาขวางกั้นรบกวนกระแสน้ำที่บริสุทธิ์ได้

นอกจากนี้แล้ว เรายังอาจจะแบ่งประเภทของมนุษย์ออกได้อีก 3 ประเภท คือ หนึ่ง ได้แก่ประเภทที่มีนิสัยเย่อหยิ่งจองหอง ทำอะไรก็หุนหันพลันแล่น ไม่มีความพอใจอะไรง่าย ๆ เป็นประเภทที่คนนิสัยออกได้ง่าย สอง เป็นประเภทที่มีนิสัยค่อนข้างเข้าใจยากเพราะความเป็นคนเงิบช่างคิด และรอบคอบเหมือนน้ำนิ่งไหลลึก สาม ได้แก่คนประเภทที่สามารถเอาชนะใจตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาได้อย่างเด็ดขาด เป็นประเภทที่ไม่มีใครจะสามารถเข้าใจนิสัยได้เลย

เราอาจแบ่งมนุษย์ออกตามลักษณะต่าง ๆ ได้หลายประเภทดังกล่าวข้างต้น แต่ถึงแม้ว่าจะเป็นคนที่ไม่เข้าใจได้ยากเพียงไรก็ตาม พระพุทธเจ้าท่านนั้นเป็นผู้ทรงพระปริชาสามารถอ่านนิสัยใจคอและเข้าใจจิตใจของพวกเขารวมทั้งทรงสอนพระธรรมวิเศษให้เหมาะแก่จริตของแต่ละคนด้วยพระปริชาในอุบาย

ตอนที่ 3 ชีวิตมนุษย์

1. มีนิทานเปรียบเทียบเรื่องหนึ่งเล่าถึงชีวิตมนุษย์ว่า มีชายคนหนึ่ง ล่องเรือลงไปตามลำน้ำที่ไหลเชี่ยวกรากด้วยความคะนอง คนที่อยู่บนฝั่งคนหนึ่งได้ตะโกนห้ามว่า “เลิกเล่นสนุกด้วยการเล่นเรือไปตามลำน้ำที่มีแต่อันตรายเสียเถอะ เพราะทางข้างนั้นมีที่ที่กระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากและมีน้ำวน นอกจากนี้ก็ยังมีสัตว์ร้ายเช่นจระเข้และปีศาจอาศัยอยู่ด้วย ถ้าไม่เชื่อ ยังขึ้นไปให้ได้ละก็จะไม่รอดชีวิตกลับมาอีกแน่”

นิทานเรื่องนี้เปรียบ “กระแสน้ำเชี่ยว” กับต้นหาราคะ “ความคึกคะนองในการล่องเรือ” กับการตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ “ตรงที่มีกระแสน้ำเชี่ยวกราก” หมายถึง ความโกรธเกลียด ความทุกข์ในชีวิต “น้ำวน” หมายถึง ความยินดีในต้นหาราคะ “ที่ที่มีจระเข้และปีศาจอาศัยอยู่” คือ ความหายนะและความตายซึ่งเป็นผลกรรมที่เกิดจากการปล่อยตัวให้หลงระเหิงอยู่ในกิเลสตัณหา ส่วน “คนที่ร้องเตือนอยู่บนฝั่ง” คือ พระพุทธเจ้า นั่นเอง

นิทานอีกเรื่องหนึ่งเล่าว่า ชายคนหนึ่งทำความผิดจนต้องหนีการติดตามจับกุมของเจ้าหน้าที่จนกระทั่งไปสุดทางที่ปากบ่อน้ำเก่าแห่งหนึ่ง เมื่อจวนตัวหมดหนทางหนี เขาจึงไต่เถาวัลย์ปีนลงไปหวังจะซ่อนตัวในบ่อน้ำนั้น แต่ระหว่างที่ไต่ลงไป เขาก็เห็นงูเห่าตัวหนึ่งกำลังแผ่พังพานอยู่ที่ก้นบ่อเขาจึงห้อยตัวเกาะเถาวัลย์อยู่อย่างนั้น ต่อมาอีกสักครู่มีหนู 2 ตัว ตัวหนึ่งขาว ตัวหนึ่งดำ กำลังกัดแทะเถาวัลย์ที่เขาเกาะอยู่

ถ้าเถาวัลย์ขาด เขาจะต้องตกเป็นเหยื่องูเห่าและถึงแก่ความตาย แต่ทันทีที่เขาเหลือบมองขึ้นไปข้างบน เขาสังเกตเห็นรังผึ้งรังหนึ่งมีน้ำผึ้งไหลหยดลงมาเข้าปากของเขาโดยบังเอิญ รสหวานอร่อยของน้ำผึ้งทำให้เขาลืมอันตรายของตัวเองจนหมดสิ้น

“ผู้ชายคนเดียว” ในเรื่องหมายถึง คนเราซึ่งเกิดมาก็ตัวคนเดียว เวลาตายก็ตายคนเดียว “เจ้าหน้าที่ที่ตามไล่” หรือ “งูพิษ” ก็คือ ร่างของคนที่ได้มีไปด้วยกิเลส “เถาวัลย์” ก็คือ ชีวิตของคน “หนู 2 ตัวขาอยู่กับคำ” หมายถึง วันและคืนที่ผ่านไป “หยดน้ำผึ้ง” คือ ความยินดีในความสุขเฉพาะหน้า

2. ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่งเล่าว่า กษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงเอางูพิษ 4 ตัวใส่หีบแล้วมอบให้คนเอาไปเลี้ยง กำชับว่าถ้าคนเลี้ยงทำให้งูตัวใดตัวหนึ่งโกรธแม้แต่ตัวเดียว จะต้องถูกประหารชีวิต คนรับใช้กลัวพระราชบัญชา มากจึงทิ้งหีบแล้วหนีไป

กษัตริย์จึงส่งเจ้าหน้าที่ 5 คนออกติดตามจับ เจ้าหน้าที่ทั้ง 5 คนได้ปลอมตัวแล้วแกล้งเข้าไปตีสนิทหวังจะจับเป็นกลับไปถวายกษัตริย์ แต่คนรับใช้รู้ทันจึงหนีไปหลบซ่อนที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง

กิเลส

แต่มีเสียงกระซิบจากสวรรค์บอกเขาว่า หมู่บ้านนี้ไม่มีคนอาศัยอยู่แล้วและคืนนี้จะมีโจร 6 คนมาปล้น เมื่อได้ฟังดังนั้นเขาก็ตกใจมากจึงหนีออกไปถือจณกระทั่งมาถึงที่ที่มีแม่น้ำขวางกั้นหน้าอยู่ การข้ามแม่น้ำที่มีกระแสน้ำเชี่ยวกรากเช่นนี้ไม่ใช่ของง่าย แต่เมื่อนึกถึงอันตรายที่จะถูกจับเขาจึงตัดสินใจต่อแพข้ามแม่น้ำจนสำเร็จ แล้วเขาก็ได้พบความปลอดภัยและความสงบสุขในที่สุด

“หีบใส่รูปยี่ 4 ตัว” หมายถึง ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งรวมกันเป็นเลือดเนื้อร่างกาย และร่างกายนี้ก็เป็นแหล่งกำเนิดของกิเลสตัณหาซึ่งเป็นศัตรูของจิตใจ ดังนั้นเขาจึงพยายามหลีกเลี่ยงหนีจากร่างของกิเลสนี้

“เจ้าหน้าที่ 5 คนที่เข้าไปตีสนิท” คือ เจตนาธรรม 5 สติสัมปชัญญะ สัมผัส ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายและจิตใจ

“ที่ซ่อนตัวที่ปลอดภัย” ก็คือ ประสาทสัมผัสทั้ง 6 “โจร 6 คน” คือ วัตถุที่ประสาททั้ง 6 สัมผัสรู้ ดังนั้น เมื่อชายผู้นี้มองเห็นภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสทั้ง 6 เขาจึงได้หลบหนีต่อไปอีก “แม่น้ำที่ไหลเชี่ยว” หมายถึง ชีวิตที่วุ่นวายอลวนเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา

เมื่อเข้าต่อแพแห่งคำสอนของพระพุทธองค์แล้วข้ามแม่น้ำแห่งโลกียวิสัยสำเร็จ เขาก็พบความสุขสงบใจ

3. ในโลกนี้มีเหตุเภทภัย 3 อย่างที่มารดาไม่สามารถจะช่วยชีวิตบุตรหรือบุตรจะช่วยชีวิตของมารดาได้ คือ อัคคีภัย อุทกภัย และโจรกรรมภัย แต่เมื่อมีเหตุร้ายทั้ง 3 อย่างนี้เกิดขึ้น โอกาสที่มารดาและบุตรจะช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันยังพอจะมีอยู่บ้าง

แต่ในกรณีต่อไปนี่คือเมื่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ความชราภาพ และความตายมาถึงตัว มารดาก็ไม่สามารถจะช่วยบุตรและบุตรก็ไม่สามารถช่วยมารดาให้รอดพ้นไปได้

บุตรนั้นไม่สามารถจะแก้ชราแทนมารดาได้ เช่นเดียวกันมารดาไม่สามารถจะเจ็บป่วยแทนบุตรของตนได้ และเมื่อถึงเวลาตายก็ไม่มีใครสามารถตายแทนกันได้ถึงแม้จะเป็นแม่ลูกที่รักกันมากเพียงไรก็ตาม

4. ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งได้ทำบาปไว้มากในระหว่างมีชีวิตอยู่จึงต้องตกนรกและขมบาลได้ถามเขาว่า “ระหว่างที่เจ้ายังมีชีวิตอยู่ เจ้าไม่ได้พบเทวดา 3 องค์ดอกหรือ” ชายผู้นั้นทูลตอบว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้พบใครดังที่พระองค์ตรัสมานี้เลยพะยะค่ะ”

กิเลส

ยมบาลจึงตรัสถามว่า “เจ้าไม่ได้พบชายชราหลังค่อมเดินถือไม้เท้าบ้าง ดอกหรือ” “พบพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าพบชายชราผู้นั้นบ่อยทีเดียวพะยะค่ะ” เขาตอบ ยมบาลจึงตรัสกับเขาว่า “เจ้าต้องรับโทษทนต์ทุกข์ทรมาน อยู่ในสภาพเช่นนี้ก็เพราะเจ้าไม่เฉลียวใจว่าชายชราผู้นั้นเป็นทูตที่สวรรค์ ส่งมาเตือนเจ้าให้เร่งกลับตัวกลับใจมาประกอบกรรมดีก่อนที่จะสายเกินการ เพราะเจ้าเองก็จะต้องแก่ชราไปตามวันเวลาเหมือนกัน”

ยมบาลได้ตรัสถามเขาต่อไปว่า “แล้วเจ้าไม่ได้พบผู้ชายน่าสงสาร ที่นอนเจ็บอยู่ตัวคนเดียวข้างดอกหรือ” “พบพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าพบผู้ชายที่อยู่ในสภาพเช่นนี้หลายต่อหลายครั้งที่เดียว” เขาตอบ “เจ้าได้พบทูตจากสวรรค์ในสภาพของชายที่เจ็บป่วยที่มาเตือนให้เจ้าเร่งระวังตัว เพราะเจ้าก็ต้องเจ็บป่วยเหมือนกันแต่เจ้าก็ไม่ได้เฉลียวใจ เจ้าถึงต้องมาตกรับกรรมอยู่เช่นนี้”

“เฮ้อ ถ้าอย่างนั้นเจ้าไม่ได้พบคนตายข้างดอกหรือ” ยมบาลถามต่อไป “พบหลายครั้งพะยะค่ะ” เขาตอบ “เจ้าได้พบทูตสวรรค์ที่มาเตือนเจ้าให้รู้ว่ามีวันหนึ่งเจ้าก็ต้องตายเช่นกันให้เร่งทำความดีเสียก่อนที่จะสายเกินไป แต่เจ้าก็ไม่เฉลียวใจเจ้าจึงต้องรับกรรมอยู่ในนรกอยู่เช่นนี้แหละ”

5. นานมาแล้ว มีหญิงผู้หนึ่งชื่อ กิสาโคตมี นางเป็นภรรยาของเศรษฐีมั่งคั่งผู้หนึ่ง แต่ต้องกลายเป็นคนเสียดสีเพราะเสียใจในความตายของบุตรน้อย เธออุ้มศพบุตรของเธอออกจากบ้านที่ชิวไปตามบ้านต่าง ๆ ขอร้องให้ผู้คนที่ช่วยชีวิตลูกของเธอ

แต่ไม่มีผู้ใดสามารถช่วยเธอได้ ในที่สุดอุบาสกผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้หนึ่ง ได้แนะนำให้เธอไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่อุทยานเชตะวัน เธอจึงรีบอุ้มร่างบุตรน้อยไปเข้าเฝ้าพระองค์ทันที

พระพุทธเจ้าทรงทอดพระเนตรดูนางอยู่เงียบ ๆ สักครู่ จึงตรัสกับนางว่า “โรคนี้ต้องใช้เมล็ดฝิ่นรักษาถึงจะหาย เจ้าจงไปขอเมล็ดฝิ่นมาจากในเมืองสัก 4-5 เมล็ด แต่ต้องขอจากบ้านที่ยังไม่เคยมีคนตายมาก่อนเลย”

เมื่อได้รับฟังดังนั้น ผู้เป็นแม่จึงรีบเข้าไปในเมืองเพื่อหาเมล็ดฝิ่นซึ่งหาได้ไม่ยาก แต่เมล็ดฝิ่นจากบ้านที่ยังไม่มีใครตายมาก่อนเลยนั้นหาไม่ได้เลย นางจึงกลับมาเฝ้าพระพุทธองค์เมื่อนางได้เห็นความสงบในพระพักตร์ของพระองค์ นางก็ได้สติเริ่มเข้าใจความหมายที่พระองค์ตรัสกับนาง นางจึงได้ทำพิธีฝังศพบุตรน้อยแล้วถวายตัวเป็นสาวกของพระพุทธองค์

ตอนที่ 4 ชีวิตที่หลงอยู่ในโลกีย์วิสัย

1. มนุษย์ในโลกนี้ส่วนมากเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่มีความเห็นอกเห็นใจใคร ไม่รู้จักเพื่อแผ่ความรักและให้ความเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากจะทะเลาะเบาะแว้ง แก่งแย่งชิงดีกันในเรื่องเล็ก ๆ ที่ไม่มีสาระ จึงทำให้ชีวิตไม่มีความสุขและเต็ม ไปด้วยความทุกข์ทรมาน

กิเลส

ไม่ว่าจะรวยหรือจนทุกคนกังวลถึงแต่เรื่องเงินทองทรัพย์สิน คนไม่มีก็เป็นที่ทุกข์ที่ไม่มี คนที่มีมากก็เป็นทุกข์อยากจะมีให้มากขึ้น ไปอีกเพราะความโลภไม่มีที่สุคนั่นเอง

คนรวยมีที่ดินก็เป็นห่วงที่ดิน มีบ้านก็เป็นห่วงบ้านและทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายจะถูกไฟไหม้ จะถูกโจรปล้น จะถูกจับตัวไปเรียกค่าไถ่ ฯลฯ เป็นห่วงทรัพย์สินจนกระทั่งเวลาตาย แต่เมื่อถึงเวลาตายเขาก็ต้องเดินไปสู่หนทางแห่งความตายตัวคนเดียว ไม่มีใครจะติดตามไปเป็นเพื่อนด้วย

ส่วนคนที่จนก็ต้องทนทุกข์ทรมานกับความมีไม่พอ อยากได้โน่นได้นี้ อยากได้บ้านได้ที่ดินสารพัด เพราะความอยากจึงทำให้คิดมาก เมื่อไม่ได้ตั้งใจก็เกิดทุกข์ต้องทนทรมานทำให้ชีวิตสั้น โลกทั้งโลกดูเหมือนว่าจะเป็นที่ศัตรูกับเขา จนแม้กระทั่งเวลาตายก็ต้องตายอย่างโดดเดี่ยว หนทางไปสู่ความตายของเขาช่างเปล่าเปลี่ยวและไกลสุดหล้าฟ้าเขียวทีเดียว

2. ในโลกนี้มีความชั่วอยู่ 5 อย่าง คือ

หนึ่ง มนุษย์หรือแม่กระทั่งแมลงเล็ก ๆ ต่างเข่นฆ่ากันและกันเพื่อความอยู่รอด

สอง พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง สามีกับภรรยา และญาติกับญาติ ทุกคนต่างอยากเป็นใหญ่ในบ้าน มีความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบกัน หลอกหลวงกัน ปากกับใจไม่ตรงกัน หาความจริงใจไม่ได้

สาม ความคิดและความประพฤตินอกกลุ่มนอกทางของชายและหญิง ซึ่งบางครั้งเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง การต่อสู้ ความอยุติธรรม ความคด

สี่ คนเรามักจะไม่คิดทำดีต่อกัน แต่กลับเอาอย่างการกระทำชั่วซึ่งกันและกัน เช่น โทกหลอกหลวง ว่าร้าย นินทา ทำร้ายจิตใจซึ่งกันและกัน ไม่ให้ความคารวะกัน และมักสำคัญตนว่าเหนือกว่าผู้อื่นอยู่เสมอ

ห้า คนเรามักจะเกียจคร้านและละเลยหน้าที่การงาน ไม่รู้จักแม่แต่จะทำความดี หรือมีความกตัญญูรู้คุณ แต่ถูกกระตุ้นด้วยความโลภแต่เพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น บางครั้งถึงกับก่อกรรมชั่วที่น่าหวาดหวั่น

กิเลส

3. คนเราควรจะรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและสงเคราะห์กันและกัน แต่ตรงกันข้ามคนเรามักจะแก่งแย่งชิงดีกันเกลียดชังกันแม้เพียงเพื่อผลประโยชน์เพียงเล็กน้อย โดยหารู้ไม่ว่าความเกลียดชังนี้นับวันก็ยิ่งเป็นแผลลึกและกว้างมากขึ้นทุกทีจนกลายเป็นความอาฆาต

ความรู้สึกเกลียดชังอาฆาตกันนี้ไม่มีวันลบเลือนไปได้ง่าย ๆ มีแต่จะกลับเพิ่มพูนทับถมและฝังลึกอยู่ในใจตลอดไปไม่ว่าจะตายแล้วเกิดใหม่อีกกี่ชาติต่อกี่ชาติ

คนเราเกิดมาในโลกแห่งกิเลสโลภี้นี้แต่เพียงคนเดียว เวลาตายก็ตายคนเดียว เมื่อตายแล้วก็ต้องรับโทษสนองกรรมชั่วที่ตนได้ทำไว้ด้วยตัวเองไม่มีใครจะมารับแทนให้ได้

กรรมดีและกรรมชั่วมีผลตอบสนองที่ต่างกัน ผลของกรรมดีคือความสุข แต่ผลของกรรมชั่วคือความทุกข์ทรมานจะเป็นอื่นไปไม่ได้ ฉะนั้นผู้ที่ประกอบกรรมเช่นใดก็มักจะได้รับผลตอบสนองเช่นเดียวกัน

4. เมื่อเวลาผ่านไปเราก็มักจะรู้สึกถึงความรุนแรงของกิเลสและความทุกข์ทรมานทั้งปวงมากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถจะหนีหรือกำจัดให้หมดไปได้ จึงก่อให้เกิดความหงุดหงิด ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งและความยุ่งยากทั้งปวง จนไม่สามารถที่จะกลับไปยังหนทางแห่งความจริงได้ การที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในบ่วงบาปดังกล่าว ทำให้ไม่อาจมีชีวิตที่อื่นขาวได้มักจะตายเสียก่อนที่จะถึงเวลาอันสมควร

ผลกรรมที่คนเราก่อขึ้นนี้ผิดวิถีของธรรมชาติและผิดศีลธรรม จึงต้องได้รับผลร้ายตอบสนองทั้งในชาตินี้ขณะเมื่อยังมีชีวิตและเมื่อตายแล้วในชาติต่อไป

เป็นความจริงที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีอะไรที่จะให้เรายึดเหนี่ยวหรือเป็นที่พึ่งให้เราได้ตลอดไป ทุกอย่างเป็นอนิจจัง จึงเป็นที่น่าสลดใจมากถ้าคนเราลืมความจริงข้อนี้เสีย แล้วมัวหลงเพลิดเพลินอยู่กับโลกียวิสัยอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

5. สภาพที่เต็มไปด้วยกิเลสโลกีย์นี้เป็นสภาพที่แท้จริงของโลกเราผู้ที่ไม่รู้จักทำความดีจะต้องทนทุกข์ทรมานเพราะกรรมชั่วที่ตนได้ประกอบไว้ ต้องชดใช้บาปกรรมที่ตามมาสนอง

คนเรามักทำตามใจตัวเองโดยไม่เอื้อเพื่อผู้อื่น ปล่อยให้กิเลสตัณหาเข้ามามีอำนาจครอบงำ ทำให้ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

6. ดังนั้นในขณะที่อายุยังน้อยและแข็งแรงอยู่ เราจึงควรตัดขาดความผูกพันในกิเลสทางโลกให้หมดสิ้นแล้วเร่งแสวงหาหนทางแห่งการหลุดพ้น ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะนำความสุขที่แท้จริงมาให้

กิเลส

อย่างไรก็ตาม ยังมีคนอีกมากที่ไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เชื่อว่าผลกรรมดีหรือชั่วที่ทำไว้ในชาตินี้จะติดตามไปสนองในชาติหน้าด้วย

คนเหล่านี้มักจะร้องไห้คร่ำครวญกับความทุกข์ทรมานที่ตนประสบอยู่เฉพาะหน้าเท่านั้นเพราะความหลงเข้าใจผิด รู้เท่าไม่ถึงการณ์และความโง่เขลา จึงไม่ได้เฉลียวใจเลยว่าความทุกข์ทรมานที่กำลังได้รับอยู่นั้นเป็นผลกรรมที่ตนได้ก่อไว้ตั้งแต่ชาติก่อนนั่นเอง

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนเป็นอนิจจัง มีเกิดมีดับ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีใครจะสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่คนเรามากลึมความจริงข้อนี้มาแต่หลงทุกข์โศกเสียใจกับความไม่แน่นอนของชีวิต เพราะมีกิเลสแห่งความโลภ ความโง่เขลา เห็นแก่ตัว ไม่เชื่อฟังคำสอนที่ถูก ไม่เคยคิดจะทำความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากจะยอมเป็นทาสแห่งกิเลสตนหาเห็นแต่ประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้น

7. มนุษย์เราต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารไม่รู้กี่ชาติต่อกี่ชาติมาแล้ว และยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิดเช่นนี้อีกต่อไปอย่างไร้ที่สิ้นสุด แต่เคราะห์ดีที่ในโลกนี้ยังมีพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้เราได้ฟังฟังและช่วยบรรเทาความทุกข์ให้แก่เรา

กิเลส

ดังนั้นเราจึงควรใช้สติปัญญาพิจารณาให้ดี ควรทำใจให้บริสุทธิ์ หลีกเลียงความโลภและกิเลสชั่วร้ายทั้งหลาย และมุ่งประกอบแต่ความดี

โชคดีที่พวกเรายังมีโอกาสได้รับฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เราจึงมีความศรัทธาและมีความหวังที่จะไปเกิดในดินแดนของพระองค์ และเมื่อเราได้รับฟังคำสอนของพระองค์แล้วเราก็ไม่ควรปล่อยตัวให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาหรือความชั่วร้ายทั้งหลายและก็ไม่ควรจะเก็บงำความรู้ในพระธรรมคำสอนนั้นไว้แต่เฉพาะตน แต่ควรมุ่งปฏิบัติตามและถ่ายทอดความรู้นี้ต่อไปให้ผู้อื่นด้วย

บทที่ 5

พุทธานุเคราะห์

ตอนที่ 1

ปฏิญาณของพระอมิตาภพุทธเจ้า

1. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การที่จะตัดกิเลสตัณหาให้หมดสิ้นไปนั้นไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่าย ๆ ยิ่งกว่านั้นยังมีผลกรรมที่ได้ทำไว้ในชาติก่อน ๆ สะสมอยู่มากราวภูเขาเลากา เป็นภาระที่จะต้องสะสางใช้หนี้กรรมกัน ดังนั้นถึงแม้เราทุกคนจะมีธาตุแห่งความเป็นพุทธอยู่ในตัว ก็ไม่ใช่ของง่ายที่เราจะบรรลุถึงความเป็นพุทธที่แท้จริงได้

พระพุทธเจ้าทรงตระหนักเห็นความจริงข้อนี้ดี พระองค์จึงได้จุติมาในชาติของพระโพธิสัตว์ เพื่อโปรดสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ทรมานทั้ง ๆ ที่มีอุปสรรคขวางกั้นมากมาย พระองค์ก็มีได้ทรงย่อท้อ แต่ทรงตั้งปฏิญาณไว้ 10 ประการว่าถึงแม้ว่าพระองค์เองจะบรรลุถึงซึ่งความเป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ตาม แต่ถ้าพระองค์ไม่สามารถปฏิบัติตามสัจย์ปฏิญาณทั้ง 10 ประการนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปแล้ว พระองค์ก็ยังไม่อาจพบหนทางแห่งความหลุดพ้น คือ การตรัสรู้เห็นแจ้งได้

ปฏิญาณทั้ง 10 ประการนั้น คือ

(1) “ถ้าสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ได้เกิดมาในดินแดนแห่งพุทธ แต่ยังไม่อาจบรรลุถึงซึ่งความเป็นพุทธ”

- (2) “ถ้าแสงแห่งพระธรรมยังฉายรัศมีไปไม่ทั่วทุกมุมโลก”
- (3) “ถ้าเราไม่สามารถโปรดสัตว์โลกทั้งหลายได้เป็นจำนวนมากจนนับไม่ถ้วนทั้ง ๆ ที่ใช้เวลาตลอดชั่วชีวิต”
- (4) “ถ้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่สิงสถิตอยู่ทั่วสิบทิศยังไม่แซ่ซ้องสรรเสริญนามของเรา”
- (5) “ถ้าผู้คนทั่วทั้งสิบทิศยังไม่ศรัทธาเลื่อมใส ไม่เกิดความปรารถนาที่จะมาเกิดใหม่ในดินแดนแห่งพุทธ และแม้จะออกปากกล่าว สรรเสริญนามของเราสิบครั้งแล้วก็ยังไม่ได้มาเกิดใหม่ในดินแดนของเรา”
- (6) “จนกว่าผู้คนทั้งหลายตลอดสิบทิศจะเกิดศรัทธาแสวงหาหนทางแห่งการตรัสรู้ ประพฤติและปฏิบัติชอบในคุณธรรมและปรารถนาที่จะมาเกิดใหม่ในดินแดนแห่งพุทธเมื่อถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตก็ได้ประจักษ์ในการปรากฏองค์ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่มาต้อนรับให้มาสู่ดินแดนบริสุทธิ์แห่งนี้”

พุทธธานุเคราะห์

(7) “จนกว่าผู้คนที่ทั้งหลายจะได้ยินนามของเรา ใฝ่ฝันปรารถนาที่จะมาเกิด ณ ดินแดนของเราด้วยการสร้างสมคุณความดีไว้และได้มาเกิดใหม่ สมตามความตั้งใจ”

(8) “จนกว่าทุกคนที่จะเกิดมาในดินแดนบริสุทธิ์ของเราและมีโอกาสที่จะได้บรรลุปะเป็นพระพุทธานุเจ้าในภพชาติต่อไป นอกเหนือจากนี้ พวกเขาเหล่านั้น ยังเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของคำสัตย์ปฏิญาณของตน เป็นผู้ที่ไม่สวามิภักดิ์แห่งมโนปณิธานอันยิ่งใหญ่เพื่อปวงชน มุ่งมั่นฝ่าฟันเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของโลก ผู้ที่จะนำพามนุษย์อีกนับไม่ถ้วน ไปสู่การตรัสรู้ธรรมและปลูกฝังคุณความดีแห่งความเมตตากรุณาอันยิ่งใหญ่”

(9) “จนกว่าผู้คนที่ทั้งหลายจะได้รับแสงสว่างแห่งคุณธรรม ความเมตตากรุณาของเราที่ช่วยข่มใจและกายให้สงบบริสุทธิ์หลุดพ้นจากโลกีย์วิสัย”

(10) “จนกว่าผู้คนที่ทั้งหลายจะรู้จักนามของเรา ได้เรียนรู้ถึงความจริงแห่งชีวิต คือ การเกิด การดับ มีปัญญารู้แจ้ง มีจิตใจบริสุทธิ์สงบไม่หวั่นไหว ต่อกิเลสและความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นในโลก”

“เราได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ดังนี้และถ้าไม่สามารถปฏิบัติตามปฏิญาณทั้งหมดนี้ให้ลุล่วงไปละก็ เราก็ไม่อาจบรรลุถึงความเป็นพระพุทธานุเจ้าได้ ขอให้เราได้เป็นเจ้าของแสงสว่างแห่งปัญญาที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ที่จะช่วยปลดปล่อยความทุกข์และชี้หนทางแห่งพระธรรมวิเศษแก่สัตว์โลกทั้งหลาย”

พุทธธานุเคราะห์

2. ด้วยปณิธานอันแรงกล้านี้ พระองค์ได้สร้างสมคุณธรรมมาเป็นเวลานานเหลือคณานับ ทรงสร้างดินแดนบริสุทธิ์แห่งพุทธและสัจธรรมอยู่ในดินแดนแห่งความสุขสงบนี้ เพื่อช่วยชี้หนทางแห่งความหลุดพ้นแก่สัตว์โลกทั้งหลาย

ดินแดนบริสุทธิ์ที่ซึ่งไม่มีความทุกข์ทรมานแห่งนี้เป็นดินแดนแห่งความสงบและสันติสุขที่แท้จริง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งสวยงามทุกอย่างจะปรากฏมาตามใจปรารถนา เมื่อกระแสลมพัดผ่านต้นไม้ที่เต็มไปด้วยเพชรนิลจินดา ก็จะเกิดเสียงกังวานแห่งพระธรรมคำสอน ดังเสียงดนตรีไพเราะ ทำให้จิตใจของผู้ที่ได้รับฟังแผ่แผ่ไปทั่ว

ในดินแดนแห่งนี้มีดอกบัวหลายหลากสีบานส่งกลิ่นหอมกรุ่น ดอกบัวแต่ละดอกมีกลีบดอกมากมายส่องประกายรัศมีงดงาม รัศมีจากแต่ละดอกแต่ละสีล้วนแต่ช่วยส่องให้ปัญญาและจิตใจสว่างเห็นแจ้งในพระธรรมวิเศษ ก่อให้บังเกิดความสุขสงบใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น

3. ขณะนี้พระพุทธเจ้าทั้งหลายทั่วทั้งสิบทิศก็แซ่ซ้องกล่าวสรรเสริญพระนามของพระพุทธองค์

ผู้ใดที่ได้ยินพระนามของพระองค์จะบังเกิดความปีติยินดี เลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ และจะได้มาเกิดใหม่ในดินแดนมหัศจรรย์ของพระองค์

พุทธธานุเคราะห์

ผู้ที่ได้มาเกิดใหม่ในดินแดนบริสุทธิ์จะมีชีวิตมียั่งยืนเป็นอมตะจะมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเกิดความปรารถนาที่จะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำอยู่

จิตใจที่เปี่ยมล้นด้วยความเมตตากรุณาปรารถนาจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์นี้ จะช่วยให้ผู้นั้นหลุดพ้นจากความผูกพันทางโลกและประจักษ์ถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอน คือ อนิจจังแห่งชีวิต ยอมเสียสละตนเพื่อประโยชน์สุขของมวลชนทั้งหลาย และในขณะเดียวกันเพื่อความสุขของตนเองที่ได้หลุดพ้นจากบ่วงกิเลสและความผูกพันในโลกียวิสัย

เราจะตระหนักดีถึงความทุกข์ในโลก และในขณะเดียวกันก็รู้ว่าพุทธธานุเคราะห์นั้นไม่มีขอบเขตจำกัด จิตใจของผู้ที่ได้มาเกิดในดินแดนนี้จะเป็นอิสระ ไม่ว่าจะไปหรือมา จะหยุดอยู่กับที่หรือจะก้าวไปข้างหน้า ไม่มีเขาไม่มีเรา แต่มักจะผูกพันอยู่กับผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากดังที่พระพุทธเจ้าทรงแผ่เมตตาอยู่

ดังนั้น ถ้าผู้ใดได้ยินพระนามของพระองค์ก็จะบังเกิดศรัทธาที่จะเอ่ยพระนามของพระองค์ และได้รับการแผ่เมตตาจากพระองค์ ถึงแม้ว่าจะต้องฝ่าเปลวไฟที่ลุกโชนเผาโลกอยู่เพื่อที่จะเข้าไปฟังคำสอนของพระองค์ก็ตาม ก็ควรยินดีและศรัทธาพร้อมที่จะปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้น

พุทธธานุเคราะห์

ถ้าคนเรามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะบรรลุถึงการตรัสรู้ ก็
จะต้องยึดพุทธธานุภาพเป็นที่พึ่ง เพราะถ้าปราศจากพุทธธานุภาพแล้วสามัญ
ชนก็ไม่อาจที่จะบรรลุถึงการตรัสรู้ได้

4. ขณะนี้พระพุทธเจ้า (พระอมิตาภพุทธเจ้า) ไม่ได้อยู่ห่างไกลจากตัวเรา
เลย ถึงแม้ว่าดินแดนแห่งพุทธจะอยู่ไกลสุดหล้าก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงสถิต
อยู่ในใจของคนที่ระลึกถึงพระองค์เสมอ

เมื่อใดที่เรานึกถึงพระองค์ก็จะปรากฏพระวรกายที่เปล่งรัศมีสีทองงาม
รุ่งโรจน์ และแบ่งภาคให้เห็นถึง 8 หมื่น 4 พันภาค แต่ละภาคจะมีรัศมีแผ่
กระจายโดยรอบถึง 8 หมื่น 4 พันรัศมี แต่ละรัศมีจะส่องประกายสว่างไสว
ไปรอบกายผู้ที่เอ่ยพระนามของพระองค์ไม่ให้เกิดอยู่ในความมืด

ด้วยการเพ่งมองพระพุทธรูป เราก็จะสามารถเข้าถึงพระทัยของ
พระองค์ซึ่งเปี่ยมล้นไปด้วยพระเมตตาคุณต่อมนุษย์ทุกผู้ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่โง่
เขลาหรือผู้ที่หลงลืมพระองค์

พุทธธานุเคราะห์

ผู้ที่ศรัทธาในพระองค์จะมีโอกาสบรรลุถึงพระองค์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระองค์ เพราะพระพุทธเจ้าทรงสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง ใครก็ตามที่รำลึกถึงพระองค์ พระองค์ก็จะเข้ามาสถิตในจิตใจของผู้คนทันที

เมื่อใดที่ใครก็ตามรำลึกถึงพระพุทธเจ้าเขาผู้นั้นจะมีจิตใจดังเช่นพระพุทธเจ้า คือมีความบริสุทธิ์และสงบ

ดังนั้น ผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์และมีศรัทธาที่แท้จริง ก็เท่ากับว่า จิตใจของเขา คือจิตใจของพระพุทธเจ้านั่นเอง

5. พระพุทธเจ้ามีรูปปลกษณ์หลายอย่าง จะปรากฏให้เห็นประจักษ์ตาม แต่ความสามารถที่จะเข้าถึงพระองค์ของแต่ละบุคคล

พระพุทธเจ้าสถิตอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งในโลกและเป็นนิรันดร์ทรงปรากฏพระองค์ให้ประจักษ์แก่สัตว์โลกในปรากฏการณ์ธรรมชาติ ในเวหา หาว มาเข้าคลใจ หรือปรากฏในร่างของมนุษย์

ใครก็ตามที่เพ่งจิดรำลึกถึงพระองค์ก็จะได้นมัสการพระองค์สมดังความปรารถนา พระองค์จะปรากฏองค์พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ 2 องค์ คือ พระอวโลกิเตศวร (Avalokitesvara) และพระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์ (Mahasthama-prapta)

พุทธธานุเคราะห์

พระพุทธเจ้าทรงปรากฏองค์ในร่างต่าง ๆ อยู่ทั่วทุกแห่งในโลก เพื่อให้ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ได้ประจักษ์ แม้เพียงแต่คิดว่าได้เห็นร่างแปลงของพระองค์แล้วเท่านั้นก็จะบังเกิดความปีติยินดี และเปี่ยมล้นด้วยความสุข และถ้ามีบุญพอสามารถเห็นและนมัสการร่างที่แท้จริงของพระองค์แล้วละก็จะยิ่งบังเกิดความสุขและสงบในดวงใจอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

6. นำพระทัยของพระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาคุณและปัญญาคุณอันยิ่งใหญ่ที่สามารถโปรดสัตว์ทั้งปวงให้พ้นทุกข์ได้

ผู้ที่ประกอบกรรมชั่วไปเพราะความโง่เขลา มีหัวใจเต็มไปด้วยกิเลสแห่งความโลภ โกรธ หลง ใศวาจาในทางที่ผิด คือ พุดปด หลอกหลวง ต่ำทอผู้อื่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนถึงแก่ชีวิต ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม ฯลฯ กรรมชั่วร้ายเหล่านี้จะเป็นบาปติดตัวไปให้ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ถ้ามีมิตรที่ดีมาแนะนำว่า “ท่านกำลังจะต้องตายอย่างทรมานจนไม่มีแม้แต่กำลังใจที่จะนึกถึงพระพุทธเจ้า แต่ท่าน ก็ควรจะเอ่ยขานพระนามของพระองค์”

พุทธธานุเคราะห์

การสวดท่องพระนามของพระองค์ด้วยความจริงใจแต่ครั้งนั้น จะช่วยให้บาปหนักที่ทำไว้หมดสิ้นไป ช่วยให้ไม่ต้องหลงเวียนว่ายอยู่ในโลกแห่งอเวจี

ถ้าเพียงแต่การเอ่ยปากสวดท่องพระนามของพระองค์จะให้ผลถึงเพียงนี้แล้ว การให้ความนับถือศรัทธาพระองค์ด้วยความจริงใจจะได้บุญกุศลยิ่งใหญ่มากยิ่ง

ผู้ที่สามารถสวดท่องพระนามของพระองค์ เมื่อตายแล้วก็จะได้พบกับพระโพธิสัตว์ 2 องค์ คือ พระโพธิสัตว์แห่งพระเมตตาคุณและพระโพธิสัตว์แห่งพระปัญญาคุณ ซึ่งจะมารับวิญญาณและนำทางไปสู่ดินแดนของพระพุทธเจ้าที่ซึ่งวิญญาณของเขาจะได้เกิดใหม่อย่างบริสุทธิ์ผ่องดั่งสีของดอกบัวขาว

ดังนั้น ทุกคนจึงควรท่องจำบทสรรเสริญพระนามของพระองค์ให้ขึ้นใจ และมีศรัทธาในพระองค์ผู้ประทานแสงสว่างและชีวิตที่เป็นอมตะด้วยความจริงใจ

ตอนที่ 2 ดินแดนบริสุทธิ์แห่งพระพุทธเจ้า

1. พระพุทธเจ้าทรงสถิตอยู่ในดินแดนนี้เพื่อประกาศสังฆธรรมโปรดสัตว์โลกทั้งหลาย ผู้ที่อยู่ในดินแดนบริสุทธิ์นี้จะไม่รู้จักความทุกข์ แต่จะใช้ชีวิตอยู่อย่างสุขสำราญในวิมานสวรรค์แห่งนี้

พุทธธานุเคราะห์

ตอนกลางวันจะมีสระน้ำขนาดใหญ่สร้างด้วยมณี 7 ชนิด มีน้ำใสบริสุทธิ์ มีหาดทรายทองในสระจะมีดอกบัวขนาดใหญ่เท่าล้อเกวียนบาน สะพรั่งส่องประกายหลายหลากสี ประกายสีฟ้าจากดอกที่มีสีฟ้า ประกายสีเหลืองจากดอกที่มีสีเหลือง ประกายแดง ขาวจากดอกแดงและขาว ส่งกลิ่นหอมตลบอบอวลไปทั่ว

รอบ ๆ บริเวณสระน้ำมีพลับพลาอยู่หลายหลังสร้างด้วยจินดามณี 4 ชนิด คือ เงิน ทอง มณีสีฟ้า แก้วพลึก มีบันไดหินอ่อนทอดลงไปยังสระน้ำ นอกจากนั้นยังมีศาลาที่ทอดขึ้นไปในสระมีม่านบังตาที่ประดับด้วยมณี มีค่านานาชนิด รอบ ๆ มีหมู่ไม้ดอกไม้หอมนานาพันธุ์บานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมตลบ

นอกจากความงดงามบนพื้นดินแล้ว บนฟ้าก็มีเสียงดนตรีสวรรค์ บรรเลงอย่างไพเราะตลอดเวลาและยังมีกลีบดอกไม้หลากสีที่โปรยปรายลงมาจากสวรรค์ถึง 6 ครั้งทั้งกลางวันและกลางคืน ผู้ที่อยู่ในดินแดนนี้ก็จะเก็บรวบรวมกลีบดอกไม้นี้ใส่พานไปบูชาพระพุทธรูปเจ้าที่สถิตอยู่ในดินแดนอื่น ซึ่งมีจำนวนอีกนับไม่ถ้วน

2. ในวิมานแห่งนี้ยังมีนกนานาพันธุ์ทั้งหงส์ขาว นกยูง นกแก้ว ฯลฯ และ นกเล็ก ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ที่ส่งเสียงร้องอันไพเราะสรรเสริญองค์พระพุทธรูปเจ้าและประกาศพระธรรมของพระองค์

พุทธานุเคราะห์

ผู้ที่ได้ฟังเสียงร้องอันไพเราะของนกเหล่านี้แล้วจะรำลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า เพิ่มความศรัทธาและบังเกิดความปิติยินดีที่ได้รับฟังคำสอนนั้นอีก มิตรสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ที่ได้รับฟังและศรัทธาในคำสอนเดียวกันที่อยู่ในดินแดนต่าง ๆ ก็จะมีกระชับแน่นแฟ้นขึ้นอีก

เมื่อกระแสน้ำพัดผ่านหมู่ไม้มีค่านานาพันธุ์ไปกระทบกับม่านที่ประดับด้วยแก้วจินดาที่พลับพลาก็เกิดเสียงกังวานน่าฟังดังเสียงดนตรี

ผู้ที่ได้อินเสียงดนตรีสวรรค์ที่สะท้อนมาแล้ว ๆ นี้จะรำลึกถึงพระพุทธเจ้าพระสัจธรรมของพระองค์และพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย สิ่งทีประเสริฐและมีความมงคลวิเศษสุดมีพร้อมอยู่ที่ดินแดนแห่งพุทธนี้

3. เหตุที่เรียกพระพุทธเจ้าในแดนสุขาวดีนี้ว่า พระอมิตาภพระพุทธเจ้าซึ่งแปลว่า พระผู้มีแสงสว่างหาประมาณมิได้ มีอายุนับประมาณมิได้ก็เพราะพระองค์ทรงแสดงสัจธรรมวิเศษที่เปล่งรัศมีให้แสงสว่างส่องไปทั่วทุกสารทิศ และทรงมีพระเมตตาคุณมหาศาลไม่รู้ที่สิ้นสุดไม่ว่าพระองค์จะเสด็จอุบัติขึ้นในโลกกี่ภพต่อกี่ภพก็ตาม

นอกจากนั้นผู้ที่ได้ไปเกิดในดินแดนของพระองค์โดยไม่กลับไปหลงเวียนว่ายในวัฏสงสารอีกนั้น ก็มีจำนวนหาที่ประมาณมิได้

ส่วนผู้ที่พระองค์ทรงโปรดช่วยให้รู้สึกตัวตื่นขึ้นจากความเมาหมัวและได้พบกับชีวิตใหม่นั้นก็มีจำนวนนับไม่ได้อีกเช่นกัน

พุทธธานุเคราะห์

ดังนั้นถ้าเราสามารถกำหนดจิตมุ่งระลึกถึงพระองค์ไม่ว่าจะเป็นเพียงวันเดียวหรือตลอด 7 วันก็ตามได้โดยไม่ถูกทำลายสมาธิละก็ เมื่อถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตพระพุทธเจ้าและเทพยดาทั้งหลายจะประจักษ์ให้เห็นและรับดวงวิญญาณของผู้นั้นให้ไปเกิดใหม่ในดินแดนของพระองค์

ใครก็ตามที่ได้ขึ้นพระนามของพระองค์และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ เขาผู้นั้นจะสามารถพบหนทางแห่งการรู้แจ้งหรือการตรัสรู้ได้

